

EL MIRALL

núm. 86

500 ptes

Dossier

Camins públics,
camins privats

Entrevista

Josep Massot i Muntaner,
la paciència benedictina

Societat

Els malnoms
de Sant Joan

Aquesta és *Raó* sa nostra de ser

A "**Sa Nostra**" no tenim accionistes, per això podem dedicar els beneficis a **Obra Social i Cultural**: a preservar el medi ambient, a impulsar l'esport, a recuperar les nostres festes i tradicions, a preparar als més joves i fer costat sempre als nostres majors. A "**Sa Nostra**" la gent de Balears són els principals accionistes.

**"SA
NOS
TRA"**

CAIXA DE BALEARS

*Gent de
confiança*

Dossier 5

Edita:
OBRA CULTURAL BALEAR

Publica:
Associació EL MIRALL
C/ de la Impremta, 1 -
07001 Palma

President: Ferran Gomila
Editor: Mateu Morro

**Producció, Administració
i Publicitat:**

C/ de la Impremta, 1 Pral. 2a
07001 Palma (Mallorca)

Tel. (971) 725937

Telefax: (971) 719385

Apartat de correus 179

07080 Palma (Mallorca)

Delegació a Barcelona:

C/ de la Montcada, 20

(Palau Dalmases)

08003 Barcelona

Delegació a València:

C/ de Moratín, 15

46001 València

Adreça de l'OCB a Internet
<http://www.portal.com/ocb>

Director:

Gaspar Valero i Martí

Redactora en cap:

Joana Mas i Sastre

Secretari de redacció:

Tomeu Martí i Florit

**Consell de redacció /
col·laboradors**

Francesc Bujosa

Catalina Valriu

Antoni Ginard

David Ginard

Antoni Marimon

Biel Mesquida

Mateu Morro

Publicitat: Santi Adrover

Els articles publicats en aquesta
revista expressen únicament
l'opinió dels autors.

Coberta: Víctor Andreu

Fotos: Pep Pastor

Disseny: Carles Oubiña

Maquetació i Fotocomposició:

Documenta Balear SA

Impressió:

Xisco Arts Gràfiques

C/ del Baix Riera, 1-A, Palma.

Tel. 475754

Dipòsit Legal: PM 10-1987

CAMINS PÚBLICS

Un tema de màxima actualitat és, ara per ara, el del tancament de molts de camins públics. Per això, el dossier ofereix tres articles, alhora informatius i aclaridors, sobre aquest assumpte tan polèmic.

Actualitat política 18

Miscel·lània d'actualitat és el títol d'una nova secció que avui inauguram. Es tracta d'oferir petites píndoles d'opinió sobre els esdeveniments polítics socials que més ens cridin l'atenció.

Editorial 4

Universitat de les
Illes Balears

Servei de Biblioteca i
Documentació
Edifici Guillem Cifre
de Colònia

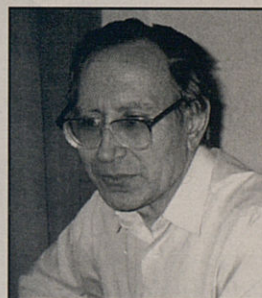
Semblança 21

És un treballador infatigable que s'ha dedicat amb afany a resseguir els arxius i a estudiar la bibliografia sobre la història de Mallorca. El seu nom és Pere Xamena.

Entrevista 25

JOSEP MASSOT I MUNTANER

Els anys 70 Josep Massot va irrompre en el món de la historiografia mallorquina. De llavors ençà no ha aturat. Mateu Morro li fa una entrevista com a historiador, editor, home culte i persona interessada en projectes diversos.

Societat 34

El col·lectiu Teranyines ens descobreix tot un ventall de malnoms d'homes i dones de Sant Joan. Ens expliquen el perquè dels malnoms, el seu origen i la seva evolució.

Itineraris 37

Joan Marí Cardona acaba, amb un itinerari per Formentera, la sèrie d'articles dedicats a les Pitiüses.

Tendències

Música

Alex Volney.....39

Art

Cristina Ros.....40

Llibres

Biel Mesquida.....42

Cinema

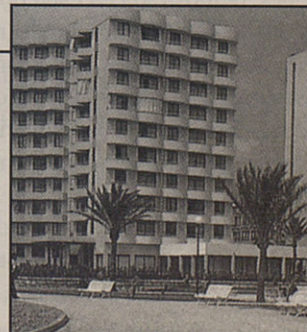
Pau Rosselló.....44

La botiga d'El Mirall .46

I-IV Notícies de l'Obra

Reportatge 15

El reportatge sobre el cost de la insularitat està basat en un estudi de l'economista Antoni Monserrat, el qual analitza els desavantatges que pateixen les illes en relació amb la resta de la península.

La reforma de l'Estatut

Ha passat l'estiu i els grups parlamentaris balears han començat a debatre el contingut de la necessària reforma de l'Estatut d'Autonomia i arriba, sembla, el moment de la veritat. A pesar que la transferència de les competències en Educació s'han torbat sis anys, ja que provenen del Pacte Autòmic entre el Govern central, el PP i el PSOE estatals signat l'any 1991, valorades a la baixa per Madrid després d'un parell d'anys de reduccions pressupostàries i amb escassos indicis de preparació a fons des del Govern balear en bé d'una bona recepció, són unes competències que molt probablement arribaran al principi de 1998. Una transferència desitjada i molt necessària per a una comunitat autònoma, la nostra, que a pesar de tenir llengua pròpia mai ha rebut un tracte específic en funció d'aquesta matèria essencial per al bon govern de les illes.

La reforma haurà d'abordar temes importants per a l'estructuració del nostre país pluriinsular, des de la distribució competencial entre el Govern i els Consells Insulars fins a la capacitat del President de dissolució del Parlament i la subsegüent convocatòria d'eleccions. Des de mantenir o modificar l'actual doble caràcter dels diputats elegits des de la circumscripció de cada illa, ja que són membres tant dels Consells Insulars com del Parlament, fins a l'assumpció de noves competències, entre les quals l'INSALUD, o la policia autonòmica. I, ineludiblement, el reconeixement de les Balears com a nacionalitat històrica. Es tracta d'un període en què sembla que podrien obrir-se moltes portes, ja que s'han de reformar els Estatuts del 143, els estatuts del tercer o darrer nivell autonòmic, on roman el nostre.

Però *gat escaldat aigua freda tem*, i sabem que, de veritat, allò que se'n diu de veritat, les portes no s'obren totes soles i les Balears mai no han negociat directament amb Madrid. L'any 1991 hi havia un projecte d'Estatut aprovat al Parlament balear que posteriorment no va ser admès ni a tràmit, ni es va poder discutir, al Congrés dels Diputats. Aragó i Canàries sí que presentaren propostes admeses a tràmit, banc de proves del previsible i imminent nou pacte autonòmic fet per les altures. Ara tot apunta una altra vegada a les Balears cap a un consens entre les dues forces estatals majoritàries, en línia amb les instruccions de les direccions estatals. Atesa la supeditació d'aquests forces polítiques, demostrada en cada oportunitat històrica durant tot el període democràtic vigent (recordem només el canvi de la via del 151 a la del 143 a l'inici dels vuitantes fins al Pacte esmentat del principi dels norantes), a les Balears ens hem de decidir entre la supeditació dòcil o lluitar per avançar de veritat cap al ple reconeixement com a comunitat històrica que som.

Si existeix una via per incidir, només té dos vessants. Un és la pressió popular i d'opinió pública que motivi i condicioni, o estaloni al seu cas, les negociacions dels nostres

representants amb l'Estat. L'altra, més envant, és el creixement del vot nacionalista a partits d'obediència mallorquina. Sense menystenir que, entre una i altra, es pot influir el comportament de tot l'espectre polític. La condició prèvia i necessària, l'existència de les reivindicacions autonòmiques de les Balears, és palesa. La justícia i la raó d'aquestes reclamacions vessa per tots costats.

La mobilització del proper mes de maig empenyerà de valent en aquesta direcció. L'entitat que encapçala aquesta manifestació, l'OCB, està estudiant tot un seguit de propostes per incorporar al nou Estatut d'Autonomia. Una d'aquestes propostes podria ser que, d'acord amb la perspectiva balear i els criteris de tots els partits polítics i de la societat civil, es formulí expressament a l'Estatut la necessària comunicació cultural amb els països amb qui les Balears comparteixen la llengua i la cultura pròpies, i molt especialment Catalunya i la Comunitat Valenciana.

Difondre i promocionar la cultura

Dels dies 8 al 12 de setembre s'ha celebrat a Palma l'XI Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, organitzat per l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (AILLC), amb la col·laboració de la Universitat de les Illes Balears. Al llarg del col·loqui, dues conferències plenàries, vuit ponències i 57 comunicacions han versat sobre tres àrees d'interès: Ramon Llull i el lul·lisme, la literatura popular (rondallística i cançó popular) i la història de la llengua. A més del programa científic, diverses taules rodones, actuacions musicals, representacions teatrals, i excursions, han aproximat els participants a Mallorca i la seva cultura. Les jornades, amb una important participació il·lenca, han posat de manifest el bon nivell de la investigació sobre la llengua i la literatura catalanes.

L'interès per la cultura catalana és creixent éreu de moltes institucions universitàries i centres d'estudis del món. En alguns casos a partir d'aquests nuclis d'estudiosos s'han aconseguit importants avenços pel que fa a la promoció i la difusió de la nostra realitat nacional. Però la investigació científica no es pot separar de l'objecte viu de la investigació: la llengua, la literatura, la cultura d'avui a les Illes Balears i arreu dels països de parla catalana. En aquest sentit la preocupació ha rondat per les aules del col·loqui: pel retrocés de la llengua, per les dificultats creixents per constituir un espai cultural normalitzat, per tenir un mínim de garanties d'èxit en l'objectiu de sobreviure com a comunitat nacional diferenciada. Benvenguts siguin aquests col·loquis, benvenguda sigui l'AILLC, i que el debat faci possibles noves línies d'investigació científica i propostes de treball eficaces per tal d'evitar la minorització progressiva de la cultura catalana.

CAMINS PÚBLICS, CAMINS PRIVATS

El dossier que presentem en aquest número d'*El Mirall* ofereix una àmplia informació sobre el polèmic tema dels camins públics. Miquel Àngel Escanellas, de l'Associació per a la Defensa dels Itineraris de Mallorca (ADIM), parla del creixement dels camins tancats i de la necessitat d'aprovar una llei sobre el senderisme.

La consellera de Foment i Ocupació del CIM, Catalina Maria Bover, per la seva part, explica les actuacions de l'institució en matèria de conservació del patrimoni, i, més concretament, en la restauració i catalogació de camins. Finalment, l'advocat Josep Massot ens aporta la visió jurídica sobre la problemàtica dels camins públics.

DOSSIER
•••

Camins de muntanya: la lluita continua

S'acosta la tardor i amb ella l'inici de la temporada excursionista. La gent començarà a anar a la muntanya a la recerca del contacte amb els millors espais naturals que ens queden a Mallorca. Una vegada més, però, es reproduiran

els enfrontaments entre aquells que consideren que els camins tradicionals s'han de mantenir oberts al pas dels excursionistes i aquells que defensen el tancament amb pany i clau de les seves propietats.

L'Associació per a la Defensa dels Itineraris de Mallorca (ADIM), com el seu nom indica, s'alinea clarament amb la primera postura. Nascuda el 1996 vol agrupar totes aquelles persones que consideren que s'ha d'actuar en contra del progressiu i ràpid procés de tancament d'itineraris tradicionals per part dels propietaris de les finques.

El Massanella, el Castell del Rei, la pujada a s'Esclop per s'Alqueria, la pujada al Tomir per Fartàritx

des Racó, el camí de s'Escolta de Valldemossa, el camí de sa Torre de Lluc, el camí de s'estret de Son Gallard, la volta al Puig Roig, el pas de s'Heura, el camí al Cornador per s'Arrom, el camí d'Orient a Lluc per Comasema, els camins de Montcaire i els de la mola de Son Pacs...

La llista de camins tancats o amb greus problemes d'accés

no fa més que créixer davant la passivitat de les administracions públiques,

especialment

dels Ajunta-

ments. Si bé

els problemes

de pas als

camins són un

tema recurrent

a l'història de

l'illa (ja a l'è-

poca medieval

es documenten incidències)

no ha estat fins als darrers

anys quan la situació s'ha

agreujat seriosament. Les

explicacions vénen, per una

*Les finques canvien
de propietari
i passen a mans
d'estrangers*

banda, de l'augment d'afluència d'excursionistes i de tot tipus de persones en general que els caps de setmana dediquen el seu temps d'oci a fugir de les ciutats i els pobles per a passar unes hores d'esbarjo a la muntanya. Cada vegada són més els grups d'excursionistes, organitzats més o manco formalment, que promouen sortides els caps de setmana.

Per l'altre costat també es produeix un canvi en els usos habituals de les finques de muntanya. Aquestes cada vegada es dediquen menys a les feines del camp i es van convertint en residències de cap de setmana, els propietaris de les quals defensen a tota costa la seva privacitat i intimitat. Molt sovint també les finques canvien de propietari i passen a mans d'estrangers. Entre les administracions la resposta a aquest procés és diversa. Hi ha Ajuntaments que han recollit a la seva normativa urbanística el dret de pas (Deià), però són una excepció a la tònica general de passivitat. S'han donat alguns casos, tímids, d'obertura de camins que s'havien tancat (Son Sales a Sóller i es Cocons a Bunyola), però són actuacions molt puntuals. El Consell

La llista de camins tancats o amb greus problemes d'accés no fa més que créixer.

Insular de Mallorca du a terme una tasca molt important d'estudi i catalogació dels camins en aquells municipis que ho demanen. També està duent a terme el disseny d'una ruta que recorrerà tota la Serra de Tramuntana. De moment, al Govern Balear no es detecta cap interès per intervenir en el problema. Una actuació fonamental seria l'aprovació d'una llei sobre el senderisme. De fet, a l'Avanç Directrius d'Ordenació Territorial es menciona la creació d'una xarxa d'itineraris alternatius per tal de contribuir a diversificar l'economia, desestacionalitzar el turisme, cercar alternatives al sol-i-platja...

Però una cosa són les declaracions d'intencions i l'altra, els fets. Segons nosaltres, en aquesta problemàtica sobre els camins, en primer lloc cal distingir entre camins públics i camins privats. Teòricament no hi ha d'haver cap problema quant als primers, però això no és cert. En molts de casos no es té constància de l'itinerari exacte o de la titularitat d'un camí i algunes vegades es tanca directament un camí reconegut com a públic (camí de Sóller a Lluc a Son Macip per exemple). El cas del camí de s'Escolta (Valldemossa) ens mostra com fins i tot en els casos on hi ha possibilitats de recuperar un camí per al patrimoni municipal (existeixen documents del manteniment públic del camí al final del segle XVIII) l'Ajuntament en defensa la titularitat privada (!).

Malauradament la llista de camins i finques públiques

Una actuació fonamental seria l'aprovació d'una llei sobre el senderisme.

és molt reduïda i no podem renunciar, per tant, als itineraris clàssics que recorren per dins finques privades. Demanam la intervenció de l'Administració per tal de regular el desgavell en què es pot convertir l'excursionisme a Mallorca si prosperen les iniciatives privades de cobrament per al pas per les seves finques. Si els mallorquins no podem pujar al sostre de l'illa (Puig Major) pel seu caràcter militar, ara tampoc podem pujar sense pagar peatge al segon cim (Massanella). Imaginem que altres propietaris en prenen exemple (ja es parla de cobrament a Comasema). Pagarem un parell de vegades si l'excursió passa per distintes finques? Qui fixa l'import a cobrar?

Per a l'ADIM, una possible

solució és que els propietaris de finques obtenguin contraprestacions per part de l'Administració si permeten el pas per les seves finques. Aquestes poden esser molt diverses: ajudes per a rehabilitar el patrimoni, majors subvencions per a les explotacions agràries, vigilància...

Des de l'ADIM tampoc ens oposam al fet que els propietaris puguin obtenir beneficis indirectes pel pas dels excursionistes (pensem en el cas de ses Ca-

ses des Bosc a Massanella on serveixen menjars i begudes) sempre que aquestes activitats no suposin cap perjudici cap al medi ambient ni cap al patrimoni. Precisament la defensa dels camins com a patrimoni a conservar és un altra de les activitats que du a terme l'ADIM. Probablement, la

seva acció més important en aquest aspecte ha estat la denúncia de l'obertura d'una pista per sobre l'antic camí dels nevaters des Coll de Massanella. La denúncia ha aconseguit aturar, de moment, les obres. També s'ha denunciat l'obertura de pistes entre Ca Madò Pilla i s'Ermita de Valldemossa. Una activitat totalment diferent, però també encaminada a conservar el patrimoni, ha estat l'elaboració d'un dossier històric i cartogràfic sobre l'antic camí públic de Lluc a sa Calobra, avui per avui totalment abandonat però amb moltes possibilitats de recuperació. La tasca a fer és molt gran, segurament aquesta tardor tendrem més notícies sobre camins tancats o destrossats. Per això, cal actuar i no quedar, com s'ha fet fins ara, amb les mans aplegades lamentant les pèrdues i dient que no hi ha res a fer.

Miquel Àngel Escanelles Garau. ADIM

•
*La llista de camins
i finques
públiques és
molt reduïda*
•••

El CIM actua en la restauració i catalogació de camins

Els camins de Mallorca constitueixen una extensa xarxa que, atenent els seus valors paisatgístics, culturals, naturalístics i constructius, suposa un patrimoni sobre el qual actuar en la promoció d'activitats lúdiques i culturals alternatives, no impactants i generadores d'activitat

econòmica en municipis allunyats de la massificació turística. Dins aquesta línia i la de recuperació del patrimoni que ens és propi s'han d'inscriure les actuacions que realitza el Consell Insular de Mallorca en matèria de recuperació de camins.

Aquestes actuacions es dirigeixen, per tant, cap a la restauració dels camins, la catalogació i l'aclariment de la seva titularitat i l'acció de divulgació dels seus valors.

Els nous usos del sòl, els canvis en la propietat i sobretot una manca d'informació sistematitzada sobre els diferents camins existents, així com de la seva titularitat, fan que la gestió d'aquests camins s'hagi convertit darrerament en una qüestió certament polèmica. Per tal de col·laborar amb els diferents ajuntaments en l'aclariment dels dubtes que es poden presentar en la gestió dels camins, el Consell Insular de Mallorca ha elaborat el *Programa de Catalogació dels Camins de Mallorca*. Entre altres, l'esmen-

tat programa pretén assolir els següents objectius:

Recopilar la informació històrica existent sobre els camins dels diferents termes municipals de l'illa de Mallorca, que en permeti aclarir la titularitat o el recorregut. Recollir la informació sobre l'estat actual de cada un dels camins amb especial incidència sobre aspectes com el seu caràcter patrimonial i els seus problemes d'ús dels mateixos.

Sistematitzar aquesta informació, de tal manera que aquesta sia aprofitable per a les diferents necessitats dels municipis, planejament urbanístic o catàleg de béns

municipals entre altres.

El catàleg de camins per a la seva inclusió a les normes urbanístiques municipals s'ha realitzat ja en diferents municipis de la Serra de Tramuntana i està en vies d'elaboració en d'altres, no limitant-se a la Serra de Tramuntana, ja que la problemàtica

dels camins els és comuna. Tal com passava amb altres elements considerats menors, la idea dels camins com a patrimoni és relativament recent per a les institucions mallorquines.

Així els camins de ferradura, empedrats o no, i fins i tot els camins de carro per la seva estretor, eren considerats una nosa per a les

modernes necessitats d'accés i eliminats o, en els millors dels casos, abandonats totalment per la creació de noves vies, per a les quals no se cercava en cap cas un itinerari alternatiu. Aquesta manca de sensibilitat era atribuïble tant als particulars com a les diferents administracions.

A partir d'aquesta situació el Consell Insular de Mallorca, mitjançant FODES-MA, ha anat realitzant una tasca de recuperació dels diferents camins a través de diferents iniciatives formatives i laborals amb el suport de l'INEM, la iniciativa europea LEADER i la col·laboració dels diferents ajuntaments. En total s'ha aconseguit la recuperació de vint-i-tres camins, alguns d'ells gairebé desapareguts en el moment d'ini-

La gestió dels camins s'ha convertit en una qüestió polèmica

**erco
leta**
Gianni Rodari

**Infants de 0 a 4 anys
Ensenyament en català
Pedagogia activa
Grups reduïts
Servei de cuina**

ARQUITECE BENNÀSSAR, 46
07004 PALMA - Tel. 29 90 86

**erco
leta**
Gianni Rodari

ciar les obres.

Aquests camins discorren sovint per més d'un terme municipal, la qual cosa ens dóna les següents actuacions per municipis: Pollença (1); Escorca (5); Fornalutx (3); Sóller (5); Deià (4); Bunyola (1); Esporles (1); Puigpunyent (1); Banyalbufar (1) i Estel·lencs (2).

Es pot observar que la majoria dels camins es localitzen en el sector central de la Serra de Tramuntana, on es troba la major densitat de camins empedrats, que són els que han rebut majoritàriament l'atenció del Consell Insular de Mallorca.

Pel que fa als tipus de treballs, aquests han estat: l'eixermada i la recuperació d'empedrats i marges en un total de tretze camins i tan sols eixermada en altres deu camins.

Per altra banda, es treballa en la recuperació d'alguns trams de camins que han desaparegut totalment per diverses causes, entre aquests cal destacar la col·laboració amb l'ajuntament d'Esporles i els propietaris de sa Granja per a la recuperació del tram del camí des Correu situat entre el dipòsit municipal d'aigua i sa Granja, de 600 metres

El catàleg que realitza el CIM no es limita a la Serra de Tramuntana.

aproximadament, que fou destruït quan es va contruir l'actual carretera.

El senderista com a principal usuari dels camins, realitza una pràctica lúdico-esportiva amb incidència sobre cercles cada vegada més amplis de la societat, gràcies al fet que és apte per a la major part de la població.

Aquesta activitat permet, a més, accedir de forma directa a un millor coneixement de la realitat de l'illa en geografia, història i etnografia.

A més, el senderisme pot tenir un paper important en el desenvolupament d'una zona de Mallorca tradicionalment allunyada del creixement generat pel turisme de masses, sense l'impacte negatiu que suposa aquest. Per tal de promoure aquest ús no agressiu sobre el medi dels camins, el Consell de Mallorca desenvolupa una tasca de divulgació dels seus valors culturals, paisatgístics, constructius, etc, iniciat amb la publicació del *Catàleg dels Antics Ca-*

mins de la Serra de Tramuntana, eina prèvia per a la valoració del patrimoni que aquests suposen i continuat amb l'elaboració dels *Itineraris a Peu per la Serra de Tramuntana*, material específic d'interpretació per a diferents rutes d'especial interès.

Amb el projecte de la Ruta de Pedra en Sec, es pretén completar aquesta tasca, i alhora potenciar els aspectes de promoció econòmica dels diferents municipis per on passarà aquesta ruta.

Es pretén així enllaçar l'extrem occidental de la Serra de Tramuntana amb l'oriental i aprofitar l'existència de nombrosos camins de ferradura de caràcter públic.

Al llarg del trajecte es proposarà descobrir un dels valors patrimonials de l'illa de Mallorca, els paisatges construïts amb pedra en sec i les seves diverses manifestacions: marges, parets, fonts de mina, barraques de carboner, cases de neu, etc. A més de la restauració dels diferents camins per on discorrerà el trajecte, es crearà una xarxa de refugis, que contribuiran a l'ordenació dels usos en aquestes àrees.

Catalina Mª Bover i Nicolau. Consellera de Foment i Ocupació del CIM

Optica Lux

MULTIOPTICAS

**50 ANYS
AL VOSTRE SERVEI**

carrer dels Oms, 26
Tel. 72 15 57
07003 Palma de Mallorca

Breus consideracions jurídiques sobre els camins públics

Els antics camins rurals i públics han sofert en els darrers anys un procés de privatització que fa necessari prendre les mesures adients per a la seva protecció. El fet que moltes d'aquestes vies ja no siguin emprades per a la seva funció original,

així com la manca d'una recerca de documentació i d'un adequat inventari, han fet que molts d'aquests camins caiguin en l'oblit de les corporacions locals, cosa que és aprofitada, en molts de casos, pels colindants dels camins per tancar-los.

A continuació analitzarem algunes de les característiques dels camins públics, com són la titularitat, el règim jurídic, l'accés al Registre de la Propietat i la inclusió a l'Inventari de Béns de les Corporacions Locals. Per als camins públics que s'han tancat, explicarem els instruments de l'administració, com són l'expedient d'investigació i la recuperació d'ofici.

A l'hora de parlar de la titularitat dels camins públics ens hem de remetre al Codi Civil i al Text Refós de Règim Local (TRRL). El primer d'ells, a l'article 344, especifica que: «*Son bienes de uso público, en las provincias y los pueblos los caminos provinciales y los vecinales, las plazas, calles, fuentes y aguas publicas de servicio general, costeadas por los mismos pueblos o provincias*». Per la seva banda, l'article 74.1 del Text Refós de Règim Local assenyala: «*Son bienes de uso público local, los caminos y carreteras, plazas, calles, paseos, parques, aguas, fuentes, canales, puentes y demás obras públicas de aprovechamiento o utilización generales cuya conservación y*

policia sean de la competencia de la Entidad Local».

Aquests dos articles defineixen els camins públics quan tenen un ús públic o general i són competència de l'Entitat Local,

o hi ha hagut una interven-

El fet que un camí consti com a privat dins la descripció registral d'una finca no és un element decisiu

ció de d'aquesta entitat exercitant-ne les funcions de conservació i policia. D'aquests dos elements, el més important és l'ús públic, en aquest sentit podem afegir una sen-

tència del Tribunal Suprem

de l'any 1961 (art. 2.984): «*Para que un camino rural sea de dominio público no es necesario que tal vía tenga, por su origen y condiciones de sostenimiento las características de una obra pública, a la que haya de aplicar la especial legislación sobre carreteras o caminos vecinales; se ha probado el uso público inmemorial, y no se justifica el carácter o condición de privado*». També és evident que dins aquesta definició de l'article citat en primer terme (344) hi entren aquells camins de muntanya o rurals, sempre i quan es donin les circumstàncies esmentades anteriorment: ús públic i que la seva conservació sigui competència de l'Administració.

En relació amb el règim jurídic dels camins públics, cal començar citant l'article 80 de la Llei de base de règim local on llegim que els camins com a béns d'ús públics són inalienables, inembargables i imprescriptibles. D'aquests tres elements el que més ens interessa, en aquest moment i pel que fa als camins, és el fet de la imprescriptibilitat, ja que evita que els propietaris colindants pel fet de tancar

Molts camins han caigut en l'oblit de les corporacions locals.

el camí durant un determinat temps puguin arribar a adquirir la propietat per prescripció adquisitiva (usucapio). L'única excepció a tal afirmació seria l'aplicació de l'article 8.5 de l'antic Reglament de béns de l'any 1955, article que preveu una desafectació tàcita d'un bé com d'ús públic pel transcurs de 25 anys, i que, per tant, a partir de tal data, es podria usucapir. Però el cert és que la dubtosa constitucionalitat d'aquest article - que de fet va en contra del que diu la pròpia llei-, juntament amb la seva derogació pel nou reglament de béns de l'any 1986, i, així com els llargs terminis que estableix, el fan pràcticament inaplicable.

Pel que fa al registre de la propietat, la referència la trobam ara al Reglament hipotecari (art. 5.2), que estableix: «...quedan exceptuados de la inscripción (al Registro de la propiedad): 2ª

Los bienes municipales y provinciales de dominio y uso público conforme a la legislación especial».

Per tant, no són inscrivibles els béns municipals d'ús públics, entre els quals figuren, com hem vist, el camins. En aquest sentit disposam d'una sentència del Tribunal Suprem de 23 de

setembre de 1980 la qual afirma: «Una vía municipal de usos público no necesita constar en el Registro de la Propiedad para ser eficaz, frente a todos, tal como se desprende de su naturaleza jurídico-pública (Extra

Es poden controlar els camins incorporant-los a l'Inventari de Béns.

comercio) consagrada en el art. 188 y concordantes LRL en armonía con lo dispuesto en el art. 5 RH».

També hem de dir que el fet que un camí consti com a privat dins la descripció registral d'una finca no és un element decisiu, ja que la fe pública registral no empara la

descripció de la realitat extraregistral de la finca inscrita.

Per tant, i davant la impossibilitat d'accés al Registre de la Propietat, encara es reforça més la necessitat de controlar i protegir aquestes

vies a través dels instruments que l'ordenament jurídic posa a l'abast de les corporacions locals i que són l'Inventari de Béns, l'expedient d'investigació i la recuperació d'ofici, a més del dret que té l'administració, igual que qualsevol particular, d'acudir als tribunals en

defensa de la titularitat pública d'un camí. Igualment, també s'ha d'esmentar que no es pot esgrimir la manca d'inscripció registral d'un camí com a prova en contra de la seva titularitat pública. Una altra via per controlar i

protegir els camins és el fet d'incorporar-los a l'Inventari de Béns de les Entitats Locals, instrument obligatori i regulat, bàsicament a l'article 20.G del Reglament de béns de les entitats locals (RBEL), pel que fa als camins: «*Tratándose de vías públicas, en el inventario deberán constar los datos necesarios para su individualización, con especial referencia a sus límites, longitud y anchura*».

Al respecte hem de destacar tres fets. Estam davant un inventari purament administratiu. Serveix a la pròpia corporació pel control del seus béns, per tant, la seva inscripció no és constitutiva. A més, no cal, ni està regulat cap tràmit d'informació pública per a procedir a inventariar un bé que, ja de fet, pertany a l'Administració.

D'una altra banda, no té un suport físic determinat. Per la qual cosa és possible incorporar plànols, que, en el cas dels camins, informarien clarament del seus recorregut, i colindants. Inventariar un camí sense establir clarament per on passa no es massa efectiu, i més en els casos d'alguns camins rurals que es poden fer desaparèixer amb certa facilitat. De to-

ta manera en el cas que algun colindant no estigui d'acord amb el traçat del camí, pot reclamar a l'Administració que realitzi el la delimitació o desllindament (art. 56 del RBEL). També s'ha de dir que el desllinda-

Qualsevol particular pot acudir als tribunals en defensa de la titularitat pública d'un camí

...

Si la Corporació té dubtes sobre la titularitat d'un camí, pot iniciar un expedient d'investigació

...

La recuperació d'ofici és un instrument molt útil per a la defensa dels camins.

ment no es un requisit previ per inventariar un bé immoble com són els camins, en aquest sentit tenim la sentència del Tribunal Suprem de 28 de abril de 1989: «*El deslinde no es requisito previo para el acto de inclusión en el inventario*». Per últim, el títol d'atribució del camí a la corporació municipal pot ésser la Llei (art. 609 del Codi Civil i 10 del RBEL), i en aquest cas, seria d'aplicació els citats articles 344 del Codi Civil i 74.1 del TRRL.

Per tant, quan ens trobam

davant un camí que ha estat obert al públic i ha tengut un ús general des de temps immemorial, podem presumir que estam davant un camí públic. Si a més tenim constància que l'Administració ha intervingut sobre ell, es reforça més la propietat pública dels camí, encara que, com ja hem dit, aquest darrer element no és tan decisiu com l'ús públic del

camí i que estigui obert al públic.

La gestió dels camins s'ha convertit en una qüestió polèmica

Si la corporació té dubtes sobre la titularitat d'un camí, abans d'inscriure també pot iniciar un expedient d'investigació (Art.

45 i següents del Reglament de béns locals.). Aquest procediment d'investigació és una bona eina per poder determinar els drets que els colindants tenen sobre el

camí, ja que se'ls pot requerir perquè aportin els documents, o d'altres elements de prova, sobre els quals fundin el seus drets. (art. 49, 50 i 51 del RBEL).

Si la resolució de la investigació, previ informe del secretari de l'Ajuntament, és favorable a la consideració de públic del bé s'ha de procedir a la seva tasació i inclusió a l'Inventari de Béns Municipals.

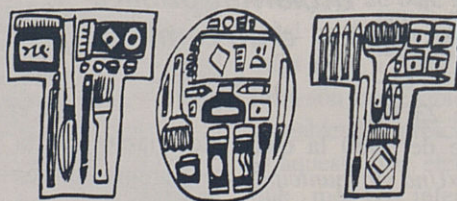
La recuperació d'ofici és un instrument molt útil per a la defensa dels camins públics. Hem de significar que el que es recupera és la possessió del camí, sense cap tipus de pronunciament sobre la seva propietat. Amb aquest expedient l'Administració d'ofici, sense necessitat d'acudir als tribunals, com han de fer els particulars, pot remoure tancaments de camins efectuats pels colindats. A més, en el cas dels camins, com estam davant un bé d'ús públic, pot exercitar aquesta facultat en qualsevol moment, encara que faci més d'un any que s'ha produït el tancament. També s'ha d'advertir que quant més temps es deixi passar, més probabilitats hi ha que no prosperi aquesta recuperació d'ofici, ja que es pot arribar a

PAPERS PINTATS I PINTURES

Casa Pomar Flores

ARTICLES PER A ARTISTES
VASES I MOTLLURES

SANT MIQUEL, 77 - Tel·lèfon 72 14 83 - Fax 71 93 12
07002 PALMA DE MALLORCA

MATERIAL DE BELLES ARTS

PELLETERIA, 2 I SOL, 28 - Tel·lèfon 72 28 59
07001 PALMA DE MALLORCA

entendre que l'administració ha consentit amb aquesta situació de tancament, i per tant es veu privada d'aquesta prerrogativa tan privilegiada.

Els articles de RBEL que hi fan referència són el 70.1: «Las Corporaciones Locales podrán recobrar por sí la tenencia de sus bienes de dominio público en cualquier tiempo» i el 71.1, 2 i 3: «El procedimiento para la recuperación de la posesión podrá iniciarse a través de las formas previstas en el art. 46». «La recuperación en vía administrativa requerirá acuerdo previo de la Corporación, al que se acompañarán los documentos acreditativos de la posesión, salvo que se tratare de usurpaciones recientes». «Este privilegio habilita a las Corporaciones locales para que uti-

Els camins són patrimoni de tots.

licen todos los medios compulsorios legalmente admitidos, sin perjuicio de que si los hechos urbanísticos tienen apariencia de delito se

pongan en conocimiento de la autoridad judicial»

Si el colindant que ha tancat no està d'acord amb la remoció del tancament, pot

interposar el pertinent contenciós administratiu davant l'acte, o passar a discutir directament la propietat del camí davant els tribunals de la jurisdicció civil, que són els competents en matèria de propietat.

Sembla per tant que existeixen, tot i les lògiques dificultats, les vies jurídiques adients perquè les corporacions locals puguin emprendre les mesures necessàries per a la recuperació i la conservació dels camins públics. Mesures que per altra part són obligades en tant que aquests camins formen part del patrimoni de tots, i són les institucions públiques i, en aquest cas, les corporacions locals les que han de vetllar pels interessos dels ciutadans.

Josep Massot Tejedor
Advocat

Mca. S.L.

Punt de Venda Autoritzat Apple Servei Tècnic Oficial Apple

XIPS MCA, S.L.

Equips Informàtics i Servei Tècnic Oficial

PowerMac 4400/200

239.000* Ptes.

16Mb. HD 1,2Gb. CD 8x
+ Apple MultipleScan 15"

PowerMac 6500/250 32Mb HD 3Gb CD 12x
Modem 33.6 + Impressora StyleWriter 2500

329.500* Ptes.

DISPOSAM D'UNA ÀMPLIA GAMMA DE SOFTWARE EN CATALÀ

* PREUS SENSE IVA I FINS AL FINAL D'EXISTÈNCIES.

C/. de Sant Joaquim, 9 Tel: 971-76.06.76 Fax: 971-76.04.26 07003 - PALMA (MALLORCA)
C/. de Cos de Gràcia, 75 Tel: 971-35.37.83 Fax: 971-35.37.83 07702 - MAÓ (MENORCA)

BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

CORT

Pça. Cort, 1 - C.P. 07001

SON CLADERA

Cala Serena, 3 - C.P.07009

SANT JORDI

Pau Bouvi, 31 - C.P. 07199

MOLINAR

Xadó, 7 - C.P. 07008

BLANQUERNA

Sant Joaquim, 9 - C.P.07003

SA INDIOTERIA

Gremi Tintorers, 2 - C.P. 07009

ESTABLIMENTS

Pça. Inmaculada, 3 - C.P. 07010

RAFALL VELL

Pere Ripoll Palou, 9 - C.P.07008

S'ARENAL

Pça. Rul.lan Garcies, 5 - C.P. 07600

SON GOTLEU

Regal, 105 - C.P.07008

SON RAPINYA

Catalina March, 4A - C.P.07013

Sta. CATALINA

Fàbrica, 34 - C.P. 07013

GENOVA

Barranco, 22 - C.P.07015

COLL D'EN REBASSA

Albuera, 1 - C.P. 07007

SON FORTEZA

St. Isidre Llaurador, 25 - C.P. 07005

POLIGON DE LLEVANT

Ciutat de Queretaro, 3 - C.P.07007

L'OLIVAR

Mercat de L'Olivar, 104-105 C.P. 07002

SON XIMELIS

Cap Blanc, 15 A - C.P. 07013

EL TERRENO

Nuvol, 1 - C.P.07015

Ajuntament de Palma

COORDINACIÓ BIBLIOTEQUES DE BARRIADA DE L'AJUNTAMENT DE PALMA: C/ ALMUDAINA, 7-A C.P. 07001 TEL.: 71 87 95

Una política fiscal diferenciada i la diversificació econòmica, correctores de la insularitat

La lluita contra la temporalitat amb l'aplicació de polítiques de desestacionalització i una política fiscal diferenciada que incentivi la diversificació econòmica són algunes de les mesures

El desenvolupament econòmic de Balears, fonamentat en el turisme de sol i platja, ha generat una sèrie d'efectes que han modificat el clàssic concepte d'insularitat i que han derivat en problemes greus per a una important part de la societat. Tradicionalment, el cost de la insularitat es defineix com tot el que genera un diferencial negatiu en la competitivitat entre els territoris insulars respecte dels peninsulars. Aquest fenomen és el resultat de la distància de les illes envers del continent i la massa de la població.

Fins ara, les compensacions a la insularitat s'havien realitzat tenint en compte el factor distància, quan, en opinió d'Antoni Monserrat, «el problema de fons ve ocasionat pel factor de la població, incapaç de generar una massa crítica que desenvolupi un mercat atractiu».

En els anys seixanta, es va implantar un model econòmic basat en el monocultiu del turisme de masses, i

això generà el nou concepte de cost d'insularitat turística. El turisme absorbeix la majoria de recursos destinats a inversions, la qual cosa provoca una desertització de la resta de l'economia. Això suposa que durant més de

En els anys seixanta, va néixer el concepte de cost d'insularitat turística

la meitat de l'any les activitats lligades al turisme resten paralitzades. Aquest fenomen és el que defineix la temporalitat, la qual cosa implica el consum de grans

necessàries per corregir els costos de la insularitat, segons un estudi realitzat per l'economista Antoni Monserrat i titulat *Reflexions sobre el cost de la insularitat a les Balears*.

quantitats de mà d'obra al decurs dels moments culminants de producció. Després aquests treballadors acaben a les llistes de l'atur. És el que s'anomena cost social de la insularitat.

D'acord amb l'informe d'Antoni Monserrat, a les Balears, davant la impossibilitat de suavitzar la temporalitat dels llocs de treball, l'índex d'aturats de llarga durada es dispara molt per damunt de la mitjana de la resta de l'Estat. A

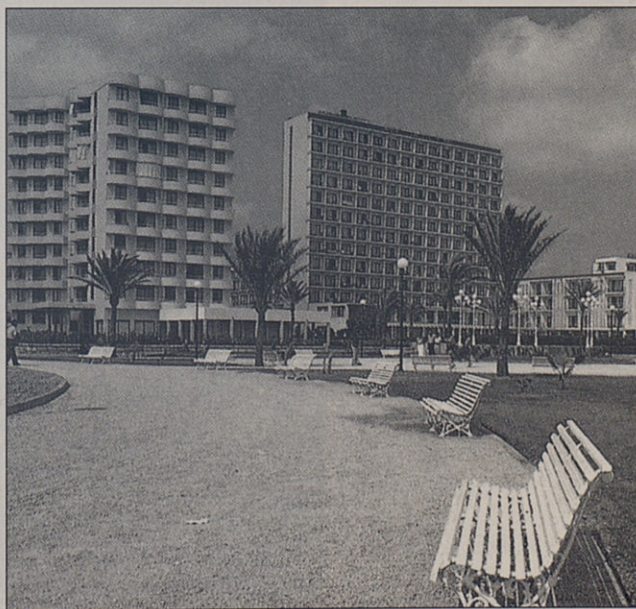
A les Balears, hi ha més aturats de llarga durada que a la península

la nostra Comunitat un de cada tres treballadors només pot cotitzar una part de l'any a la Seguretat Social, la qual cosa representa que, si es manté el mateix model de creixement, mai podrà gaudir de 35

anys cotitzats, que és el mínim per disposar d'un 100 per cent de la base de càlcul per a la seva jubilació.

Monserrat afirma que és curiós com una Comunitat amb un nivell de generació de riquesa superior a la resta de l'Estat premia als seus habitants amb pensions més baixes. El 1984, la jubilació mitjana a Balears se situava en el lloc 12 dintre de les 18 Comunitats Autònomes (incloses Ceuta i Melilla), per davant d'Andalusia, València, Múrcia, La Rioja, Extremadura i Galícia.

D'aquesta manera, Balears, amb la legislació laboral existent i teòricament igual per a tot l'Estat, veu com cada vegada es destinen menys diners a la protecció dels seus pensionistes. Un exemple d'aquesta desigualtat es reflecteix en el

La meitat de l'any, les activitats turístiques resten paralitzades.

cas d'Astúries, comunitat que destina el 17% del seu PIB al pagament de les pensions, mentre que Balears només hi dedica el 5,4 %.

Al seu informe, Monserrat entra a analitzar els efectes concrets de la temporalitat. En l'actual legislació, un treballador temporal que no sigui fix discontinu i que treballi 6

mesos l'any no podrà jubilar-se amb el 100 % als 65 anys si no ha començat a cotitzar als 8 anys.

«Podem afirmar que el fet que el desenvolupament econòmic de les illes se sustenti en el turisme de sol i platja ha generat uns efectes perversos que modifiquen de manera substancial el concepte d'insularitat», explica Monserrat, el qual creu que la lluita con-

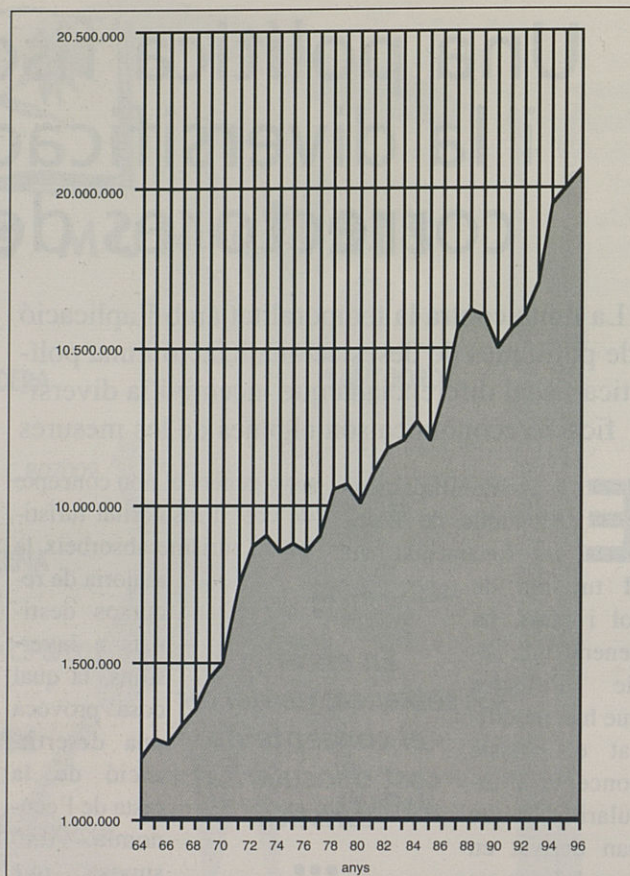
tra la temporalitat i l'adopció de mesures incentivadores de la desestacionalització són essencials per tallar de rel un problema de cada vegada més evident.

Les Balears dediquen un 5'4% del seu PIB als pensionistes

«Només una política fiscal diferenciada que creï el marc adient tant per a la diversificació de l'econo-

mia com per rompre una legislació que castiga el treballador, permetrà una solució correctora del cost de la insularitat mitjançant la reacció a mig termini del propi mercat, sense recórrer a les simples subvencions aïllades, que no ofereixen una solució de fons. És més, distorsionen el bon funcionament del mercat».

E.M.

Moviment de passatgers dels aeroports de les Balears.

Carrer d'en Rubí, 5
Tel. 71 38 21
07002 Palma (Mallorca)

LLIBRES DE TOTS
ELS PAÏSOS
CATALANS

LLIBRES INFANTILS
I JUGUETES

LLIBRES DE TEXT

DISCOS I CASSETTES

SERVEI
DE LLIBRES
ESTRANGERS

Pianos Can Garcias

Pere Josep Garcias

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
Tel. i Fax: 46 20 16

VENDA DE PIANOS VERTICALS I DE COA

Primeres marques europees

BLÜTHNER • BÖSENDORFER • C. BECHSTEIN • FEURICH • FÖRSTER
FURSTEIN • GAVEAU • GROTRIAN-STEINWEG • HOFFMANN • IBACH
KEMBLE • KINGSBURG • OTTO-BACH • PETROF • PFEIFFER • PLEYEL
RAMEAU • RÖNISCH • RÖSLER • SAUTER • SEILER • SCHOLZE
STEINGRAEBER & SOHNE • WAGNER • WEINBACH • ZIMMERMANN

Especialistes en pianos per a professionals i pianos d'estudi
El millor servei post-venda. Més de 50 anys d'experiència

AFINACIONS • REPARACIONS • RESTAURACIONS
LLOGUER DE PIANOS NOUS O RESTAURATS
INSTRUMENTS HISTÒRICS
(CLAVICÈMBALS • FORTEPIANOS • ORGUES LITÚRGICS)
PIANOS ELÈCTRICS • ACCESSORIS • TRANSPORTS

Pianos Can Garcias®

Pere Josep Garcias

Pianer

PETROF

La llarga crisi del PP

Els darrers anys el PP ha patit una situació difícil. Ja a les eleccions de 1995 hi va haver un fracàs relatiu que es va saldar amb la pèrdua del Consell Insular de Mallorca, i els esdeveniments posteriors han agreujat les dificultats. Cañellas va morir d'èxit. Confiat la impunitat penal i política del seu govern, va oblidar que ell no era l'amo de veres. La seva dimissió es va cuinar a

havia encapçalat una llista municipal a Palma i no havia sortit elegit cap regidor). De la mateixa manera, també, que des d'un cèlebre despatx de Madrid l'havien mantengut en un moment de crisi de les relacions entre UM i PP.

Sigui com sigui, amb Soler es va viure un curt període d'il·lusió. Per un moment va ésser possible pensar que, d'aquesta crisi, en sortiria una renovació del partit conservador. Pareixia que s'apuntava cap a una actualització positiva del partit de la dreta espanyola a les Balears, amb un canvi d'actitud i amb una predisposició clara cap al país i la seva cultura. Tot es va reduir a un miratge sense conseqüències. Al final, canyellisme i vergerisme, amb avantatge pel primer sector, s'han seguit repartint el present i el futur del partit. Després de la sentència absolutòria del Tribunal Superior de Justícia de Balears, la situació s'ha saldat en un reforçament de Gabriel Cañellas, i sembla que amb el manteniment de la seva notòria capacitat d'influència, si no reclama, fins i tot, una "rehabilitació pública" multitudinària. Fonts que coneixen bé l'ex-president afirmen que vol controlar el procés d'elaboració de les llistes electorals (a l'actualitat és el canyellista Joan Forcades qui presideix la comissió encarregada d'aquesta funció, i Ribas de Reina presideix la Comissió de Conflictes), i que no dimitirà dels seus càrrecs sota cap concepte,

ja que manté l'interès de sempre per la gestió del patrimoni familiar de Ses Salines d'Eivissa (vol urbanitzar!) i per reforçar el paper del seu despatx d'influències.

Aquesta situació previsible serà molt incòmoda per a Jaume Mates i per a Joan Verger. I, a jutjar pels vents que corren ara dins el PP, molt negativa per a la salut de qüestions com la normalització lingüística i la recuperació nacional de les Illes Balears. Però sobretot pot ésser perillosa, a

la llarga, pel propi PP, paralitzat en el seu procés real de renovació, i incapaç d'actualitzar-se davant els canvis que s'han produït dins la societat. En definitiva els partits que constitueixen l'actual Pacte de Progrés al Consell Insular de Mallorca poden veure augmentades les seves expectatives a reeditar aquest pacte l'any 1999, o un de similar, però que aquesta vegada inclogui el Govern Balear i l'Ajuntament de Palma.

Mateu Morro i Marcé

Gabriel Cañellas, ex-president de la CAIB.

Madrid: la caiguda de Cañellas va ésser sobretot un resultat dels maldecaps que la situació balear provocava a un Aznar ja camí de la Moncloa. Un cop més no va ésser la societat mallorquina la que va determinar el seu propi futur polític. Cañellas, el llevaren de Madrid, de la mateixa manera que de Madrid l'havien posat, perquè l'ascensió al poder d'AP a les Illes Balears no fou res més que un reflex de l'evolució de la política estatal (en un altre context Gabriel Cañellas

El llegat Alomar

La vergonyosa venda a Madrid del llegat de Gabriel Alomar és un altre fet ignominiós per a la preservació del patrimoni cultural mallorquí. El llegat es va posar a la venda a la sala de subhastes Duran de Madrid fa més d'un any i mig. Un descendent d'Alomar l'havia venut a un preu ridícul (unes 300.000,- pts.). Coneixedor d'aquest fet irresponsable, el CIM intentà adquirir el lot, però ja era tard.

En un segon moment, Gabriel Alomar Buades intentà vendre algunes restes que encara eren al seu poder al Consell, sembla que fou en aquest moment quan posà sobre la taula la qüestió de la feina pel seu fill com una de les maneres de cobrar la venda. Les seves declaracions a la premsa un cop descobert l'escàndol, culpant i insultant les institucions, no mereixen cap comentari. Una vegada més, la ignorància n'ha fet de les seves: en primer lloc perquè l'evasió dels papers d'Alomar ja és un fet, en segon lloc perquè la memòria de l'insigne intel·lectual ens ha estat furtada un poquet més. Amb un mínim de consciència, el llegat Alomar havia d'haver estat cedit gratuïtament a les institucions mallorquines a canvi de preservar la memòria i facilitar la coneixença futura de l'escriptor i polític.

No s'hi val envestir a les institucions com a sistema. Si la pròpia societat, les persones de carn i os implicades fan de la ignorància provinciana el seu patró de conducta, difícil ho tenen a l'hora de preservar el patrimoni els responsables de la política cultural.

Mallorca solidària

Segons el seu president, el felanitxer Sebastià Cerdà i Capó, i la seva coordinadora, Catalina Socias, el Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació està recollint els fruits de la creixent sensibilització solidària de la societat mallorquina. El 1997 el Fons ha pogut dedicar 122.515.138 ptes. al finançament de projectes de cooperació al Tercer Món, amb una inversió total de 345.524.691 ptes. Per àrees geogràfiques, Sud-amèrica rep el 33,7 %, Àfrica el 20,6 %, Àsia el 16,5%, el Carib l'11,5%, Europa el 6,3%, Centre-amèrica el 6,0% i Nord-amèrica el 5,4%.

Catalina Socias, coordinadora del Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació.

L'aportació del Consell Insular és de 87 milions (el 0,7 % del seu pressupost), i tan sols manca l'adhesió dels ajuntaments de Porreres, Montuïri, Sant Joan, Andratx, Valldemossa, Campos, Muro i Manacor. A l'actualitat hi ha Fons a Mallorca, Menorca, Catalunya, País Basc i País Valencià, que junts formen la Confederació de Fons de Cooperació i Solidaritat.

La constitució i posada en marxa del Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació no tan sols ha permès unificar i donar coherència a les actuacions aïllades, sinó que també les ha multiplicat, en oferir la garantia del rigor i el control en la selecció dels projectes, i donat una perspectiva de continuïtat. Gràcies a això, Mallorca comença a ésser respectada de cada cop més en els àmbits de la cooperació internacional.

A Planoles (Ripollès) els assistents a una taula rodona, en la qual participava el president d'Extremadura Juan Carlos Rodríguez Ibarra, no podien donar crèdit al que sentien. Els periodistes qualificaren les seves afirmacions de provocadores, nosaltres hi afegíem que eren demagògiques. Va dir: "Catalunya mai a la història ha estat una nació", i "Catalunya és la segona regió més subsidiada d'Espanya, la primera és Balears, Extremadura està en el lloc 13".

Ramon Jáuregui, secretari de Política Autònoma del PSOE, remarcà la capacitat de pressió dels nacionalistes bascos i catalans, en front a altres comunitats com Andalusia i Extremadura governades pels socialistes. Criticà la decisió del Govern espanyol de negar el concepte de "deute històric" i rebutjar el pagament de les quantitats acordades per l'executiu socialista. Andalusia i Extremadura aconseguiren l'any 1996, per acord del consell de ministres socialista, 20.000 i 5.000 milions respectivament. Jáuregui digué que aquests acords "no es pot dir que són electoralistes".

El mes de juliol es coneixien les xifres de l'increment de residents a les Illes Balears el darrers cinc anys (de 1991 a 1996): 41.000 nous residents. A Mallorca l'increment poblacional ha estat del 7,2 %. En un context de nul·la voluntat política d'impulsar polítiques de normalització i d'integració cultural, aquesta onada immigratòria no serà indiferent al procés accelerat de despersonalització.

Des del Consell Insular de Mallorca s'han duit a terme algunes adquisicions notables de patrimoni documental: la Biblioteca Lluís Alemany, la correspondència Arxiduc-Mateu Obrador, una edició gòtica del segle XVI, la documentació i els manuscrits de Villalonga, etc. Per primera vegada en molts d'anys s'està adquirint patrimoni documental. L'actuació dels hereus de Gabriel Alomar contrasta amb l'actitud de la institució insular.

Blanquerna enguany arriba al XIII Seminari de Formació i Estudi amb el lema *Identitat i país*. La trobada tindrà lloc entre el 25 i el 28 de setembre a la Porciúncula. Hi ha intervencions d'Antoni Mas, Gaspar Valero, Manuel Bauçà, Guillem Morro, Climent Garau, Gregori Mir, Antoni Marimon, Joan Melià, Josefina Salord, Isidor Marí, Àngel Castiñeira, Planas Sanmartí i Tomeu Martí. Cal destacar la representació d'*Un poeta en bicicleta* de Guillem d'Efak, de part de Gom Teatre.

*“Hem viscut per salvar-vos
els mots,
per retornar-vos el nom
de cada cosa.”*

Salvador Espriu

Fidels a la nostra inquietud i vocació de suport a diferents manifestacions culturals, a GRUP ENHER patrocinem la MOSTRA DE REVISTES EN CATALÀ 1997. I felicitem a totes elles per l'energia amb la que divulguen la nostra llengua.

GRUP ENHER, PATROCINADOR DE LA MOSTRA
DE REVISTES EN CATALÀ

 Grup
enher

MOSSÈN PERE XAMENA

Historiador de Mallorca

El dia 1 de juny d'enguany, el Patronat de l'Escola Municipal de Mallorquí de Manacor va atorgar el Reconeixement de Mèrits 1996 a mossèn Pere Xamena Fiol, sacerdot nat a Felanitx el 1918, «per la llicó permanent de fidelitat que ha donat al nostre poble i a la comunitat balear». Crec que el Patronat ha tingut un bon encert en pensar en mossèn Xamena, una persona senzilla, humil i poc amiga de fer-se veure i de sortir constantment als mitjans de comunicació, al contrari de tantes altres que només cerquen d'esser elogiades i esmentades. Ben a l'inrevés, és un treballador infatigable, que s'ha dedicat amb afany a resseguir els arxius i a estudiar la bibliografia sobre totes les èpoques de la nostra història, cosa que li ha permès de dur a terme tot un seguit de treballs de recerca i d'alta divulgació imprescindibles per a qualsevol que vulgui conèixer què ha estat Mallorca des de la prehistòria fins avui i més encara per a qui s'interessi per qualsevol aspecte de Felanitx i dels seus homes i dones.

Els seus esforços per posar a l'abast de tot-hom la història de Mallorca varen fructi-

ficar en el *Resumen de historia de Mallorca*, publicat a Felanitx el 1965 i traduït i lleugerament ampliat per Francesc Moll i Marquès el 1977 a la Biblioteca «Les Illes d'Or», amb el títol *Resum d'història de Mallorca*, que ha tingut un èxit considerable, tant en català com en castellà. Xamena mateix, el 1978, en va fer una versió més extensa, també a l'Editorial Moll, titulada *Història de Mallorca*. En la mateixa tònica, va emprendre una síntesi encara més difícil i més ambiciosa, en la qual va comptar amb l'ajuda d'un altre felanitxer, treballador infatigable com ell, Francesc Riera i Montserrat: la *Història de l'Església a Mallorca*, publicada el 1986 a la col·lecció «Els treballs i els dies», de l'Editorial Moll.

Si mossèn Xamena ha sabut divulgar seriosament, amb honestetat i amb sentit crític, per a un gran públic la història de Mallorca, també s'ha dedicat, sobretot, a estudiar a fons i de primera mà la història de Felanitx. La culminació de la seva tasca han estat els dos densos volums de la *Història de Felanitx* apareguts el 1975 i el 1976, el primer amb col·laboració amb un altre gran investigador de la història medieval, Ramon Rosselló Vaquer.

La *Història de Felanitx* és la culminació de la labor de

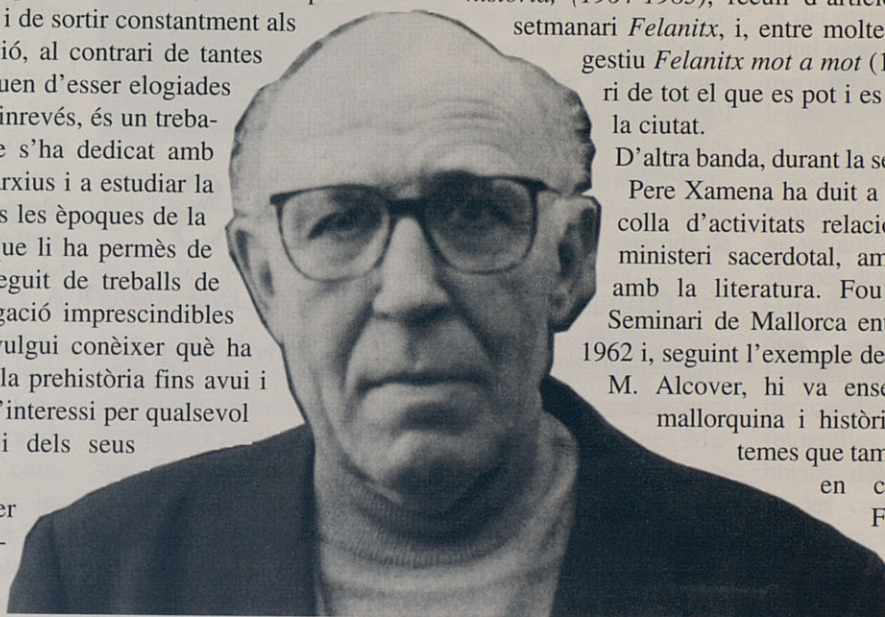
mossèn Xamena, però no exhaureix tota la seva dedicació. L'han precedida i l'han seguida un bell estol d'obres complementàries, que van des de la *Demografia retrospectiva de Felanitx 1730-1959* (1960) fins a *Els malnoms de Felanitx* (1995), passant pels set volums d'*Anys enrera. Segles XVI-XIX* (1963-1983) i per *Racones de la nostra història*, (1964-1985), recull d'articles apareguts al setmanari *Felanitx*, i, entre moltes altres, el suggestiu *Felanitx mot a mot* (1991), diccionari de tot el que es pot i es vol saber sobre la ciutat.

D'altra banda, durant la seva vida mossèn Pere Xamena ha duit a terme una bona colla d'activitats relacionades amb el ministeri sacerdotal, amb la història i amb la literatura. Fou professor del Seminari de Mallorca entre el 1945 i el 1962 i, seguint l'exemple de mossèn Antoni M. Alcover, hi va ensenyar literatura mallorquina i història de Mallorca, temes que també l'han ocupat en conferències a Felanitx i a altres pobles de l'illa, en cursos de l'Obra

Cultural Balear i de l'Escola de Mallorquí de Manacor, en emissions de Ràdio Popular i en programes de la televisió felanitxera i a Campos i el 1996 va participar en la ponència presentada al Consell Presbiterial de la diòcesi de Mallorca que hi va defensar l'ús de la nostra llengua a la litúrgia.

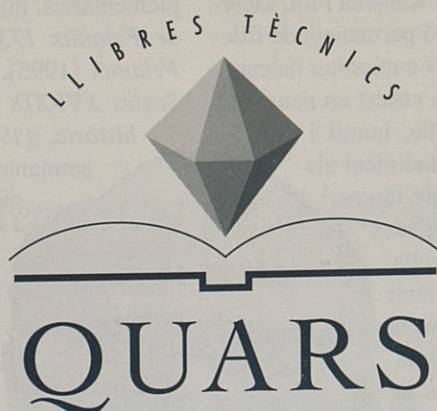
A Felanitx, on resideix des del 1962, mossèn Xamena s'ha convertit en una autoritat en qüestions intel·lectuals: hi dirigeix la Fundació Cosme Bauçà i és arxiver municipal i cronista de la ciutat, igualment des del 1963. Puc donar fe de la gentilesa amb què sempre ha posat els seus coneixements a l'abast dels estudiosos i de l'entusiasme que ha manifestat constantment en les seves actuacions. Tot això li ha merescut l'agraïment de moltes i moltes persones, que s'ha materialitzat en la medalla de la Ciutat de Felanitx (1967) i en el Premi d'Actuació Cívica de la Fundació Jaume I de Barcelona (1990). El Reconeixement de Mèrits de Manacor és, doncs, una anella més d'aquesta baula, que sens dubte no serà la darrera de la sèrie, però que en tot cas és benvinguda i d'una justícia que ningú no gosarà posar en dubte.

Josep Massot i Muntaner

¿Ciències o lletres?

ELS TEUS LLIBRES DE TEXT

LLIBRES TÈCNICS - MEDICINA - INFORMÀTICA

Reina Esclaramunda, 13 . Telf. 72 64 96 - Fax. 72 05 88 . 07003 Palma de Mallorca.

Embat
Llibres

PEDAGOGIA - PSICOLOGIA - CIÈNCIES SOCIALS

Pge. Papa Joan XXIII, 5-E • Geranis Centre - Tel. 71 33 50 . Fax 72 04 44 • 07002 Palma de Mallorca.

Born de llibres

LLIBRERIA DELS JOVES, SECCIÓ D'OFERTES

Sant Miquel, 55 - Tel. 71 03 04 - 72 75 40 - 07002 Palma de Mallorca.

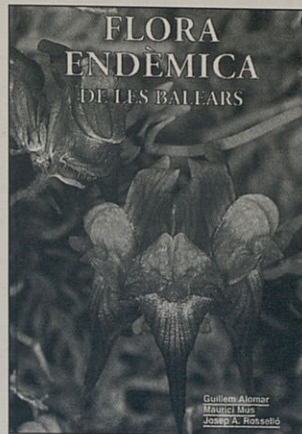

BULEVARD

Flors, peixos i llibres

Volem donar comptes de la publicació, en els darrers mesos, de dos llibres excel·lents sobre la natura illenca als quals cal fer un lloc als prestatges de les biblioteques: *La flora endèmica de les Balears*, d'Alomar, Mus i Rosselló; i *La guia submarina de Ibiza y Formentera*, de Manu San Félix. Ambdós combinen els texts rigorosos amb reproduccions fotogràfiques de notable qualitat. Certament, hem avançat del temps de Serra, i fins i tot d'altres molt més recents. Incidentalment, voldria destacar el paral·lelisme que he invocat: l'obra de Serra i de n'Alomar i companyia, consagrada a les plantes; i la de Vilella i en San Félix, l'objecte de les quals és la vida marina. La flora endèmica (és a dir, pròpia i exclusiva) és un tresor natural que comença a rebre part de l'atenció que mereix. L'aïllament, entre altres característiques, inclou el conservadorisme biològic. A les illes han pogut sobreviure plantes que la selecció natural ha anorreat al continent, i moltes altres han viscut aquí una història evolutiva original, i són avui notòriament distintes dels seus parents de terra ferma. En els darrers anys, aquest patrimoni comença a ser apreciat: el Jardí Botànic de Sóller (del qual els autors de la flora són actius col·laboradors) n'és la prova més consistent. A la fi, amb l'e-

Portada del llibre d'Alomar, Mus i Rosselló.

dicció del llibre, disposam d'un catàleg útil, per al botànic i per al gran públic, amb descripcions acurades, mapes de distribució prou complets i imatges en color que permeten als dilectants assegurar-se de la identificació dels endemismes vegetals illencs.

L'obra, d'autors sensibles als corrents conservacionistes

actuals, inclou informació de conservació, i ens permet saber quines són les espècies amenaçades, la natura dels problemes que les afecten i les iniciatives (encara massa limitades) que s'han desenvolupat per a la seva protecció. Un fet a destacar: el llibre ha estat editat pel Consell Insular de Mallorca. Deix al lector les oportunes reflexions dels motius del fet, ja que l'abast del tema és balearic. Sembla clar i llampanant que la sensibilitat institucional no està repartida de manera homogènia.

La guia submarina d'Eivissa i Formentera és una excel·lent iniciativa particular de dos formenterencs d'adopció, els biòlegs Manu San Félix i la seva esposa, Cristina Ozores. Em deia Manu que, en arribar a Formentera fa pocs anys, es va sorprendre que no hi hagués cap club de bus-

seig, que facilités la contemplació de la riquíssima i espectacular natura submarina de l'illa.

L'explosió d'aquestes activitats ha estat en pocs anys impressionant, i, en aquest moment, la productivitat econòmica del mar pitiús ja és del mateix ordre de magnitud entre la pesca i el submarinisme. Ens n'hem d'alegrar: fer de la natura un recurs productiu sense necessitat d'explotar-la és progrés del bo. A mig termini, un anafós contemplat per algunes desenes de submarinistes ha generat molts més doblers que venut a llotja.

La guia compta amb il·lustracions molt espectaculars, fotografies esplèndides i dibuixos, deliciosament naïfs, de les comunitats biològiques característiques del litoral pitiús. Ben segur que representarà un paper actiuíssim en l'apreci general per aquest món submergit que depara, fins i tot als que n'habitam les riberes, sorpreses insospitades. El llibre, en aquest cas, ha rebut el suport del Consell Insular d'Eivissa i Formentera, però les edicions publicades són sols la castellana i l'alemanya. L'Editorial Mediterrànea, que ha demostrat una solvència ben professional amb aquesta publicació, té prevista una edició catalana per a ús escolar. És una bona notícia, i que, per desgràcia, la nostra llengua és a les pitiüses tant o més amenaçada que els seus fons marins.

Joan Mayol

La flora endèmica és un tresor natural.

L'autopista de Llevant

Quan es volia construir l'autopista Palma-Inca una de les tàctiques emprades des del que llavors era la Conselleria d'Obres Públiques va esser deixar d'actuar durant uns anys sobre

tres tipus d'actualitat, han ocupat les planes dels diaris les notícies d'accidents a les carreteres mallorquines. Si no hi estiguéssim tan avesats, la carnisseria ens hauria indignat i ens hauria fet rebel·lar. Cosa hi ha que

Per als dissenyadors de la política viària, el problema és senzill: a més cotxes més autopistes, i a més asfalt més seguretat i més rapidesa. Sembla que els enginyers haguessin perdut el seny, i sense cap consideració so-

tenibilitat ambiental de Mallorca, i el mateix podríem dir de la continuació de l'autopista d'Inca fins a Alcúdia. S'està repetint el mateix debat que es va donar amb motiu de la construcció de l'autopista Palma-Inca. La mateixa indiferència que ara invadeix els municipis del Raiguer llavors va invadir els que ara es mouen sorpresos per la magnitud de la malvestat. I amb aquest "ecologisme d'afectats" no anam enlloc.

Mentrestant el tren, el sofrit i menystengut transport públic, espera que qualcú es recordi d'ell. Hem estat tot un model d'imprevisió: comptant amb una infraestructura ferroviària envejable, la vàrem desfer perquè era l'hora dels cotxes, ara que els cotxes ens embafen necessitem 57.000 milions per fer autopistes i noves carreteres. Les carreteres es poden fer, però com recuperarem els camps destruïts i els pagesos engegats de la terra?

Mateu Morro

Per als dissenyadors de la política viària, el problema és senzill: a més cotxes, més autopistes.

les carreteres secundàries que podien alleujar la carretera Palma-Inca i posar de relleu els problemes de col·lapse de trànsit i d'augment de la sinistralitat. Aquest estiu, a manca d'al-

no funciona: l'estat de les carreteres, la mala senyalització, la cultura de la beguda, o la fortíssima massificació de les carreteres. Però aquesta sagnia s'ha d'estrancar.

cial, territorial o mediambiental, es proposassin competir en una abominable carrera per ganivetejar l'espai insular. La projectada autopista de Llevant és un rabiós atemptat contra la sos-

carrer del
baix riem, 1-a
tel: 24 03 86
07009 palma

arts
XiSCO
grafiques

Plànols topogràfics
Fotografies aèries

Plaça del Rosselló, 4-A, 3r.
Telèfon 72 33 56

07002 Palma de Mallorca

XXXV ANIVERSARI

FULL INFORMATIU

Núm 21. Set. 1997. C/ de la Imprenta, 1. 07001 Palma. Tel 72 32 99. Fax 71 93 85. Dipòsit legal: PM 494 - 1991

Jornada de Jordi Pujol a Palma, convidat per l'OCB

Dimarts, 28 d'octubre

A finals del mes d'octubre, dimarts dia 28, el president de la Generalitat de Catalunya, Jordi Pujol, refundador de la Generalitat moderna, ideòleg del nacionalisme i estadista de prestigi, tornarà visitar Mallorca, acceptant una invitació de l'Obra Cultural Balear i com ja va fer l'any 1993. Serà una jornada d'acostament entre les Balears i Catalunya, en què es tornarà a plantejar amb veu alta i clara la necessària cooperació entre les nostres socie-

tats i on es debatrà sobre el moment històric del nacionalisme, on destaca el recent referèndum d'Escòcia favorable per aclaparadora majoria a la recuperació de l'autogovern en aquesta important nació d'Europa. A les 20.00, pronunciarà una conferència al Teatre Principal. A les 22.00, participarà a un "sopar cívica" a les Cases de Sa Font Seca. Veniu a fer costat i participau en una jornada tan significativa per a la relació entre els nostres dos pobles! No hi falteu!

Obertura del Centre d'Autoaprenentatge de Català CIM-OCB

En aquest darrer trimestre, l'OCB i el Cim obriran un Centre d'Autoaprenentatge de Català als locals del carrer de Julià Àlvarez, 7, de Palma (Centre de Serveis Lingüístics/OCB). Per al muntatge i obertura d'aquest Centre l'entitat compta amb un ajut del Consell Insular de Mallorca.

El Centre d'Autoaprenentatge disposarà de material didàctic (en suport escrit, informàtic i audiovisual) per facilitar l'aprenentatge del català tant a les persones nocalanoparlants com a les catalanoparlants, les quals trobaran en el Centre la possibilitat d'aprendre al seu ritme i, per tant, podran assistir-hi sempre que vulguin i romandre-hi el temps que vulguin, de seleccionar allò que volen treballar

(ortografia, morfologia, sintaxi, cultura, expressió oral i escrita, etc) i fins a quin nivell de dificultat. També hi trobaran materials per treballar llenguatges d'especialitat, d'acord amb els seus interessos professionals.

Els aprenents comptaran amb l'assessorament de personal especialitzat en l'ensenyament de català a adults per ajudar-los a elaborar, a partir dels seus coneixements inicials i els seus interessos, el pla de feina; per corregir-los activitats de producció de textos orals i escrits; per realitzar activitats de conversa, etc.

El Centre tindrà un horari prou ampli per cobrir les diferents necessitats que, a més a més, es podrà adaptar d'acord amb la demanda.

La Diada de Mallorca, un part difícil

El Consell de Mallorca va acordar, amb el noranta per cent dels vots dels seus integrants, la data del 12 de setembre com a **Diada Oficial de Mallorca**. El fet històric que es vincula al 12 de setembre està agafat amb pines: mig segle després de la seva redacció, se celebraria el primer jurament a càrrec de Jaume II del Llibre de Franqueses, una mena de constitució fundacional del Regne de Mallorca instaurat per Jaume I amb la Conquesta catalana. En canvi, el fet històric que al llarg dels segles s'ha vinculat al 31 de desembre és el símbol del moment fundacional del nostre poble, l'entrada del Rei En Jaume a Medina Mayurka. La tradició i la cultura popular ha creat un mite viu al seu voltant, el **Rei En Jaume**, que a les nits sense lluna omple el firmament amb la polseguera que aixeca el galop del seu cavall i la **Festa de l'Estendard**, diuen els historiadors, és una de les festes nacionals més antigues de tot Europa. Tanmateix, l'OCB, atesa la decisió del

CIM, ara per ara definitiva, hi ha fet costat ja que no pot deixar de donar suport a totes les iniciatives en favor de la identitat. Aquesta adhesió s'ha fet pública a través d'un extens comunicat als diaris de l'illa, on es feien reflexions sobre el que hauria de ser el contingut de les Diades, amplia-

renunciar a elements positius del 31 de desembre, com és la vinculació a la figura mítica del Rei En Jaume: això es podria fer incorporant la celebració del **Desembarc del Rei En Jaume a Santa Ponça**, incloent aquesta motivació en la justificació de la data i coordinant-se intensament

catalana; es podria incorporar un homenatge a personalitats senyeres que al llarg de la història han marcat la fita tant de la nostra pròpia identitat com de l'aportació feta des de Mallorca i amb la nostra llengua a la cultura universal, des de Ramon Llull fins als prohoms de la Renaixença literària, social i política (dels quals l'Obra Cultural se'n sent orgullosament hereua) i que van recuperar la nostra llengua i la consciència de poble després de molts anys de foscor i d'ignorància. En tercer lloc, s'ha de cercar la participació de la societat civil en la configuració del programa, per ajudar al màxim consens social (i evitar la repetició del greu error comès en no consultar prèviament la societat per triar la data). En quart lloc, s'ha d'evitar l'espectacle de convertir els temes de protagonisme en els cabdals de la Diada i s'ha d'assolir un acord bàsic entre les forces polítiques convocants: no pot demanar-se participació popular si els qui encapçal·len la Diada es barallen entre si. Si es fa així, la Diada podrà arrelar.

Les autoritats del CIM a l'acte del Teatre Principal.

des en comunicats i articles posteriors. Com que els símbols són per al futur, vet ací una sèrie de reflexions per millorar les pròximes edicions. En primer lloc, si s'escull el 12 de setembre no hi ha per què

amb les celebracions de l'Ajuntament de Calvià. En segon lloc hauria de proposar-se una difusió molt massiva de la realitat històrica i cultural de la nostra illa, on és essencial la cabdal aportació a la llengua

Campos ret homenatge a Damià Huguet

La delegació de Campos volgué, aquest estiu, retre homenatge al poeta campaner Damià Huguet amb un seguit d'actes en la seva memòria. S'organitzà una taula rodona i dues exposicions, una de fotografies i l'altra d'obres pictòriques d'Huguet.

El pati interior del Centre de Cultura de Sa Nostra de Campos fou l'escenari, el passat dia 8 d'agost, d'una taula rodona sobre la seva figura, en la qual participaren

Joan Mas, com a moderador, i Miquel Cardell, Antoni Serra, Gregori Mir, Bartomeu Fiol i Josep Ollers.

El mateix dia per la nit, els Amics de Damià Huguet, amb la col·laboració de l'OCB, inauguraren l'exposició *El color del temps*. Sota aquest títol es va recollir un conjunt d'obres pertanyents a la personal creació pictòrica del poeta campaner, per mostrar com el temps i el color també es troben a la seva obra plàstica, un nou aspecte i dimensió de l'artista. Alhora que es va presentar l'exposició de les obres d'Huguet, Campos podia gaudir de la mostra d'un bon grapat de fotografies de l'editor, poeta i pintor ocasional. La delegació de Campos ofereix als altres pobles la possibilitat de comptar amb l'exposició de fotografies.

25è aniversari de la delegació d'Algaida

La delegació de l'OCB a Algaida compleix enguany el seu XXV aniversari, motiu pel qual es varen realitzar, el passat 27 d'agost, una sèrie d'actes commemoratius com ara un sopar a l'ermita de Gràcia, en el qual participaren més d'un centenar de persones. La delegació d'Algaida és la primera que es va fundar dins la xarxa de l'OCB a la Part Forana i des de 1972 ha desenvolupat una important tasca en la recuperació de la llengua i la cultura pròpies. Al sopar de Gràcia hi assistí més d'un centenar de persones, entre el qual es trobaven el notari Joan Veny i Climent Garau, els quals crearen la delegació a Algaida; i una àmplia representació de la junta directiva de l'OCB, encapçalada pel seu president Antoni Mir. Els assistents a la nit de Gràcia foren rebuts per un grup de xeremiers i acomiadats per l'actuació a capella de Maria Rafel. Al finalitzar el sopar, el regidor de cultura d'Algaida, Jaume Jaume, lliurà una placa commemorativa dels XXV anys de l'OCB al poble.

Al decurs de la vetlada, es va distribuir el número 200 de la revista *Es Saig*, que dedica aquest número a oferir una panoràmica d'Algaida des del punt de vista del propis lectors i alhora habitants del poble. La delegació de l'OCB a Algaida es va formar arran d'un curset de català que es va fer a l'estiu de 1972, en un moment en el qual creixia el moviment popular que lluitava per les llibertats polítiques, nacionals i democràtiques. Una de les grans fites de la delegació fou recuperar l'any 1973 la tradició dels cossiers, que des de l'any 1958 havia quedat estancada. El cantautor Gabriel Majoral fou l'ànima d'aquesta recuperació, mantinguda des d'aleshores per l'OCB a Algaida. L'OCB d'Algaida duu a terme una important activitat amb la col·laboració de més de 200 socis. Cada any a la fira, la delegació s'encarrega d'organitzar exposicions, conferències, presentacions de llibres i altres actes festius i culturals.

Nova junta directiva a la delegació de Valldemossa

Antònia Serrano (presidenta), Antònia Maria Calafat Rivas (secretària), Maria Pilar Masdeu (tresorera) Rafael Estaràs (vocal), Miquel Ripoll (vocal), Toni Colom (vocal), Miquela Font (vocal) Miquel Joan (vocal) i Ferran Mercant (vocal) són els integrants de la nova junta directiva de la delegació de Valldemossa, que es va reunir el passat més d'agost al mirador dels Estels que dona als penya-segats de la costa (mirant la mar, a l'esquerra, el port de Valldemossa, a la dreta S'Estaca i Na Foradada) per aprovar el pla d'activitats.

Actes del «Desembre a Mallorca 1997» de l'OCB

Dijous dia 11 de desembre hi haurà l'**Assemblea General de Socis** per repassar la feina feta per l'entitat el darrer any i programar la del pròxim. A partir de les 20.00 a l'Estudi General Lul·lià de Palma. Confiam amb la vostra assistència i participació; si no us fos possible, sempre podeu fer arribar propostes, suggeriments, idees per millorar l'actuació de l'OCB.

Divendres dia 19 de desembre hi haurà la **Nit de la Cultura**, en què es lliuren els **Premis 31 de Desembre** en la seva onzena edició. Se celebrarà, com sempre els darrers anys i atesa la gran afluència de públic, en el transcurs d'un sopar a la gran Sala Pal·ladium del Casino de Mallorca, a Cala Aixada, Calvià. Recordau que l'any passat, prop de 200 persones es varen quedar sense entrada: reservau el vostre tiquet amb antelació! Serà **retransmesa en directe per TV3**.

Divendres i dissabte, dies 19 i 20 de desembre, hi haurà el **Congrés civil "Mallorca cap al futur"**. Inclourà les trobades d'entitats cíviues de les Balears, Catalunya i País Valencià, i la trobada d'entitats juvenils. Comemoració dels XX anys del Congrés de Cultura Catalana. A l'Auditorium, Palma.

Dimecres dia 31 de desembre, Festa de l'Estendard. La víspera, ofrena davant l'estàtua del Rei En Jaume, a Palma. El dimecres, homenatge al penó de la Conquesta a la plaça de Cort. Encara que l'OCB ha fet costat inequívoc a la Diada de Mallorca del 12 de setembre, instaurada per acord del Consell de Mallorca, també considera que s'ha de continuar celebrant la Festa patriòtica secular que commemora el naixement del nostre poble dins la història de la humanitat amb les actuals senyes d'identitat de llengua i cultura.

Presentau candidatures als Premis 31 de desembre

L'OCB fa una crida al socis i amics de l'entitat perquè presentin propostes a les candidatures de l'XI edició dels Premis 31 de Desembre que, com cada any, se celebraran dins el marc de

la Nit de la Cultura. Hi ha temps fins al 17 de novembre. A més del socis, qualsevol persona particular, també pot suggerir candidats —per escrit o per telèfon— a la junta directiva de l'OCB.

Voltor gestiona la recepció del segon canal de la Radiotelevisió Valenciana

L'Associació Voltor, promotora de la recepció de les emissions de ràdio i televisió en català, facilitarà la implantació de Notícies 9, el segon canal de Radiotelevisió Valenciana, a Balears. La nova oferta televisiva es podria materialitzar a cap d'any o a principis de 1998. La idea de rebre el nou canal va sorgir al decurs dels darrers Premis 31 de Desembre, als quals assistí un alt càrrec de la Radiotelevisió Valenciana.

A declaracions realitzades a *Diari de Balears*, Lluís Sabater, directiu de Radiotelevisió Valenciana, assenyalà que l'únic impediment perquè no es capti el senyal del segon canal abans de cap d'any és que, «estam instal·lant una xarxa pròpia, independent de Retevisió. De tota manera, com molt tard, estarà a principi d'any».

La programació de Notícies 9 està encapçalada per programes informatius, documentals, esportius, musi-

cals i infantils.

Tant l'OCB com Voltor opinen que el fet que el model de llengua del nou canal serà, en la seva totalitat, el català del País Valencià, pot suposar un factor integrador per als castellanoparlants de les illes. Ambdues organitzacions ja aconsellen als que volen aprendre català que escoltin els informatius de Canal 9 perquè amb un accent molt més entenedor per a ells agafen estructures i el vocabulari.

Ara per ara, l'oferta en castellà continua sent molt més àmplia que la que es fa en català, ja que les cinc televisions estatals emeten tot en castellà, menys els programes regionals de TVE, i les dues locals i Canal 9 practiquen el bilingüisme amb les pel·lícules i alguns programes en castellà. A més, la televisió per cable és un altre punt a favor del castellà, que gaudirà d'una presència infinitament superior en comparança amb el català.

Culminada la primera fase de les obres de Can Alcover

A l'interior, ja s'ha aixecat tota l'estructura de l'edifici.

La primera fase de les obres de Can Alcover ja s'ha completada. Aixecada tota l'estructura, s'ha llevat la bastida que estalnavava la façana de la casa (que serà la darrera part de la casa a rehabilitar-se) i s'ha conclòs la planta baixa, que es convertirà amb una sala d'actes i d'exposicions amb tot tipus d'iniciatives culturals. El que fou l'estudi i sala de tertúlies (la sala dels poetes), acollirà la «Col·lecció Joan Alcover» pictòrica i de mobiliari, ara en procés de restauració. Si al seu moment es varen desmuntar les peces de l'estudi (balconades de ferro forjat, els repeus, les finestres, portes i persianes, la xemeneia, els

bastiments de fusta de les portes, bigues, les rajoles i, en general, tots els elements arquitectònics susceptibles de ser conservats i restaurats) en funció d'aconseguir la més fidedigna reconstrucció, ara també ja s'ha començat la seva restauració. La sala d'estudi i la dels poetes quedaran com eren originalment.

Actualment i davant l'adquisició a costa de l'OCB de la planta baixa i l'entresol de la casa veïna a Can Alcover, l'entitat ha encarregat a l'arquitecta Neus Yniesta la reforma del projecte original per incorporar aquest nou espai i millorar substancialment les prestacions futures de l'edifici.

Ajudau a aconseguir els nostres objectius!

Camisetes amb el logotip de Joan Miró, dedicat a l'Obra Cultural Balear, a la venda. L'OCB ha fet un tiratge limitat i exclusiu de camisetes, amb el lema «Cada poble llaura el seu futur», que ara posa a l'abast dels seus socis i de totes aquelles persones solidàries amb les idees que defensa l'OCB.

Talles: 12, 16, M, L, XL. Preu socis: 2.000 PTA; no socis: 2.500 PTA

JOSEP MASSOT I MUNTANER ENTRE MONTSERRAT I ELS LLIBRES

ENTREVISTA
Mateu Morro

Pòrtol, enlairat damunt un pujol, és sempre un poble acollidor. En una antiga casa de pedra, asseguts devora un finestral que dona al carrer, tiram endavant la conversa. Josep Massot parla amb coneixement profund de cada tema;

sembla que tan sols expressa una part d'allò que sap, com si la seva paraula fos la punta d'un immens iceberg fet d'hores i hores de recerca. Parla del seu món, dels seus llibres i els seus delers.

Com apareix el Josep Massot filòleg i historiador, amb aquesta capacitat de dur a terme tants de projectes?

Sempre he tengut un interès molt gran pels mateixos temes. Ja des de petit m'interessaven molt la història, la literatura i els llibres, i també des de molt jove, de quan estudiava el batxillerat, m'interessava la qüestió lingüística. A ca nostra érem d'una família que havia tengut molts de contactes. Mon pare havia estudiat a Barcelona i hi va viure durant molt de temps. Vaig tenir accés a llibres i revistes que altres persones, sobretot a Mallorca, era impossible que en tenguessin, i, de sempre també, vaig tenir contacte amb persones que em varen ajudar d'una manera o de l'altra. Vaig anar a Barcelona i vaig estar quatre anys a la universitat. Al cap de tres anys, vaig anar a Montserrat qualche vegada i vaig pensar que el meu lloc era allà. Ho vaig estar pensant durant un any i em vaig decidir a entrar-hi quan encara em faltava un any per acabar la carrera. Durant aquells anys vaig tenir molts bons professors, com per exemple Carlos Seco, un dels primers que varen fer història contemporània. Desgraciadament no vaig tenir Vicens, perquè es va morir en el segon any d'ésser jo a la universitat. Per altra banda, vaig tenir Martí de Riquer que era un pro-

fessor extraordinari. De llengua vaig tenir Badia i Margarit. I molt aviat vaig entrar en contacte amb l'Institut d'Estudis Catalans que en aquells moments era clandestí, i organitzava els Estudis Universitaris Catalans. Vaig anar a classes de literatura catalana amb Joaquim Molas, que havia estat el successor de Jordi Rubió i Balaguer, i de llen-

•
«Vaig tenir la sort de néixer a una casa on tenien una llarga tradició cultural»
•••

gua, amb Ramon Aramon i Serra. A través de Martí de Riquer, vaig entrar en contacte amb Josep Maria de Casacuberta, el director de l'editorial Barcino, que em va passar una part dels papers que tenia sobre Marian Aguiló. Quan vaig ésser a Montserrat pensava que no podria continuar moltes de les coses que havia començat. En realitat, com sempre passa, comences moltes coses que lla-

vors no continues, però així i tot, els temes de llengua i literatura els vaig poder prosseguir. Joaquim Molas em va demanar informació sobre el que s'havia fet a Mallorca durant els segles XVIII, XIX i XX, en tema de llengua. D'aquí en va sortir el nucli del que seria *Els mallorquins i la llengua autòctona*, que he anat ampliant amb coses sobre mossèn Alcover, Marian Aguiló i d'altres. I llavors una altra cosa que no he deixat mai, encara que no hi he treballat amb la intensitat que hauria volgut, és la qüestió de cançó popular. Mon pare em va demanar que l'ajudàs a tirar endavant l'edició del cançoner popular de Mallorca que havia recollit el meu avi Josep Massot i Planes. I quan fa cinc o sis anys ens va arribar a Montserrat el fons de l'Arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, uns papers que tots consideràvem perduts, vaig estar molt content de poder-los classificar, de veure el que hi faltava i el que hi sobrava. A partir de llavors vaig agafar el compromís de publicar un volum cada any, fins que s'acabi l'edició de les memòries, de les quals han sortit quatre volums fins ara, i supòs que n'hi ha per vuit o nou anys més, anant bé.

Quan començares les teves investigacions sobre la Guerra Civil a Mallorca?
A Montserrat em va tocar

Josep Massot és un treballador inesgotable.

fer anys i panys classes de llengua i literatura, de llengua només vaig fer català, però de literatura en vaig fer de castellana i de francesa. Havíem estudiat moltíssima literatura francesa amb un dels millors professors que vaig tenir, que era Joan Petit. I això em va ajudar a fer un canvi bastant radical en relació amb el que havia fet fins aleshores, amb els estudis sobre la Guerra Civil a Mallorca. Les primeres vegades que vaig anar a Montserrat, em varen parlar de *Les Grands Cimetières sous la lune*. Vaig llegir el llibre de Bernanos i, naturalment, em va interessar molt saber el que hi havia de veritat i el que hi havia de mentida. A Montserrat, tenim una Biblioteca especialitzada en Guerra Civil, que procedia inicialment sobretot de Cambó, i que, llavors, quan va morir, la seva vídua la va passar a Montserrat. A poc a poc, em vaig anar interessant per aquests temes, i l'any setanta-quatre, quan estàvem a punt de començar la revista Randa vaig trobar, en una revista francesa de l'any trenta-set o trenta-vuit, un article de Bernanos de rèplica a una ressenya que li varen fer a una revista dels jesuïtes francesos que es deia *Études*. Aquesta rèplica, en aquells moments, no la coneixia ningú, no havia estat publicada. Vaig pensar que la publicaria i que la comentaria, i per això vaig voler fer un article de vint o trenta pàgines sobre l'estat dels estudis sobre la Guerra Civil a Mallorca. Aquelles vint o trenta pàgines se'm varen convertir en quatre

articles publicats als primers volums de Randa, que foren la base del llibre *La Guerra Civil a Mallorca*, que va sortir l'any setantassís, i, a partir d'aquí, sense mai haver-me imaginat que em dedicaria a aquests temes, ja no n'he sortit mai

estat Francesc de Borja Moll. Per les coses lingüístiques jo diria que Moll ha estat per a mi més un mestre indirecte que directe. De petit, quan encara estudiava el batxillerat, pel meu compte vaig llegir els llibres de gramàtica i el bolle-

influïdes per unes persones que havien estat de l'Associació per la Cultura de Mallorca, de *La Nostra Terra*; vaig conèixer Maria Antònia Salvà, poc abans de morir, que a ca nostra era com si fos de la família. Vaig conèixer Llorenç

Massot i Muntaner a la seva casa de Pòrtol.

més.

Amb el que has explicat, Josep, es veu una trajectòria desenvolupada a Catalunya, però a Mallorca, has tengut, en els teus moments de formació, unes influències, unes relacions amb persones que també t'ha ajudat o suggerit línies de treball en les teves investigacions?

Sí, però pensa que jo me'n vaig anar d'aquí quan tenia setze anys. La persona que m'ha influït més i amb qui he tengut més contacte des d'un punt de vista intel·lectual, ha

tí del diccionari de mossèn Alcover. Quan vaig començar a fer feina amb el cançoner, el primer any que era a Barcelona, un dia en vaig parlar amb Moll pel carrer, li vaig demanar consell, i ell em va dir: "Tu no

et preocupis que en bones mans és el guitarró, ja te'n sortiràs". Amb qui vaig tenir més relació va esser amb els supervivents de l'Escola Ma-

llorquina, amb els quals la meua família tenia relació, i amb els més joves que anaven a can Guillem Colom. Les meves actituds estaven

Moyà, Miquel Gayà, i llavors, ja a Barcelona, vaig conèixer Jaume Vidal, que també em coneixia de quan era petit. Vaig tenir un professor a Montision al qual interessava molt la literatura catalana, que era Bartomeu Payeras, l'amo de llibres Ereso, que era un poc l'enllaç amb unes persones amb les quals la meua família no tenia contacte com, per exemple, Llorenç Villalonga. A Villalonga, la gent de l'Escola Mallorquina el tenia per un traïdor. Miquel Forteza no en volia ni parlar. En canvi, en Payeras anava a la tertúlia de Villalonga i a classe ens parlava contra els ametlers en flor i contra el teatre regional. I llavors també vaig tenir un profes-

•
«Quan tenia catorze anys sabia qui era en Macià i en Companys»
•••

sor d'història que encara és viu, Miquel Ferrer Flores, que també era un bon professor. En aquell moment, a Preuniversitari, ens varen fer llegir molts de llibres, record que ell ens deia que vigilàssim la història de Soldevila perquè era molt catalanista, però a mi m'agradava més que la dels altres.

Quin paper va jugar ton pare en totes aquestes determinacions que vares prendre de cara al teu futur?

Sempre he estat una persona molt independent, però evidentment estam condicionats per l'ambient on vivim, i jo he conegut moltíssimes persones que estaven fent tesis, o que feien llibres, que cercaven un tema o un altre. I sempre he tengut la impressió que hi ha moltíssimes persones a les quals, quan eren joves, a ca seva, l'ambient no ajudava gens a fer el que més endavant han fet. En canvi, jo vaig tenir la gran sort -i això és el que dec a mon pare i a la meva família en general-, de néixer en una casa on tenien una llarga tradició cultural. Ja en el segle passat hi havia hagut un arqueòleg, Jaume Planes, que havia estat en contacte amb Rusiñol, i per això els seus descendents érem de la Societat Arqueològica, i teníem el seu Bolletí; teníem, a través de la diversa parentela, tots els llibres de Quadrado; teníem totes les revistes del segle passat, començant per *La Palma*; a través de mon pare, les obres completes de Verdaguer, i teníem molts de llibres catalans, fins i tot els llibres d'En Patufet de

Folch i Torres, i després, quan vaig anar a Barcelona i em parlaren d'en Folch i Torres, deia: "clar! És allò que llegíem quan érem petits". Per això, quan tenia catorze anys sabia qui era Macià i Companys, i què era el sis d'octubre, i tota una colla de coses que sabia per tradició familiar.

De cara als estudis sobre la guerra civil, també hi havia una cosa, que era que mon pare era a Barcelona i ma mare a Mallorca, i quan parlaven d'aquests temes no sempre les seves versions coincidien, i això també és un inici d'un esperit crític, que és el que necessites tenir per fer una feina com la d'historiador.

Pel que estam parlant es podria dir que des de petit i sempre la teva vida ha estat lligada als llibres, has estat una persona dedicada als llibres i enamorada?

A Montision em deien que havia nascut amb un llibre davall el braç.

Al costat meu hi seia Gabriel Cañellas, i li vaig demanar que em deixàs mig pupitre, que jo ja tenia el meu ple de llibres. De petit, sense que me n'ensenyàs ningú, vaig llegir les *Rondaies*, i a partir d'aquí ja vaig llegir tota altra classe de llibres en català. No tenc noció d'haver après a llegir, ni de cap conversió lingüís-

tica, per a mi sempre ha estat normal de llegir en català, tant textos dialectals, com textos literaris de Costa i Llobera i de Joan Alcover, com textos en català continental de Verdaguer i d'altres. Tota la vida he llegit molt i he acabat essent, des de fa vint-i-cinc anys, editor.

Com a editor quina funció vos proposau exercir, des de l'Abadia de Montserrat, sostenint tota aquesta empresa editorial i cultural?

Feim el que podem. De fet, Montserrat tota la vida ha estat una certa empresa editorial. Es varen començar a publicar coses al final del segle XV, quan uns impressors alemanys hi muntaren una petita impremta. A partir d'aleshores sempre hi ha hagut una activitat editorial que inicialment anava adreçada a publicar llibres per a ús dels monjos i per als pelegrins que pujaven a Montserrat, això volia dir unes històries de la casa, butlles d'indulgències, relacions

de miracles, o explicacions pràctiques per als viatgers. I això, d'una manera o de l'altra va continuar fins al segle XIX. En el segle XX, l'abat Marcet, que va esser el primer que, després de la desamortització i de la reobertura de la casa l'any 1844, en condicions molt precàries, es va poder dedicar a coses de tipus cultural,

va donar més relleu a la qüestió de publicacions. Va tenir unes persones que el varen ajudar, i varen fundar diverses revistes i unes quantes col·leccions que, en aquells temps, eren de llibre religiós i història de tipus monàstic, sense res que sortís d'aquests paràmetres. Llavors va venir la Guerra, i de l'any 1936 a 1939 Montserrat va estar tancat, però la impremta no es va interrompre perquè hi havia soldats de la República la que varen continuar utilitzant. Un cop passada la guerra, els llibres en català estaven prohibits, i fins a mitjans dels anys seixanta no varen tornar a començar a reprendre l'activitat, amb un ritme no tan important com abans de la guerra, però varen anar continuant la Bíblia de Montserrat, i varen començar una sèrie de revistes que aleshores eren úniques, perquè les altres estaven prohibides, com *Qüestions de Vida Cristiana*, *Serra d'Or* i altres revistes. En aquell temps, Montserrat feia una funció de suplència del que no es podia fer per altres conductes. Però els anys seixanta hi va haver una crisi econòmica molt forta, que va repercutir també a Montserrat, i hi va haver necessitat de suprimir coses que econòmicament no anaven bé, i una d'aquestes va esser la qüestió de publicacions. *Serra d'Or*, però, va continuar, fusionant-se amb *Germinàbit*. Les altres col·leccions més aviat les publicava una editorial que es deia Estela, que havien fundat a Barcelona, o bé l'editorial Casal i Vall d'Andorra, que va agafar

•
«Els llibres tenen un cicle de vida curtíssim i això perjudica molt»
•••

•
«Estam fent entre cent vint i cent quaranta llibres cada anys»
•••

les coses de la Bíblia. Va esser de l'any setanta a l'any setanta-un quan es varen començar a fer coses. Jo, l'any setanta, havia acabat els estudis de filosofia i teologia, i havia estat un semestre estudiant cultura alemanya a Munic, i, quan en vaig tornar, tenia previst de fer uns treballs i tornar a Alemanya un altre semestre. Però llavors, l'abat Cassià Just, que havia estat el meu mestre d'oficis, em va demanar que fes un informe sobre el que es podria fer per potenciar les publicacions. El vaig fer, i quan l'hi vaig haver donat, em va dir: "ah, idò fes-ho". L'any passat va fer vint-i-cinc anys d'això. En el començament em va costar, però ho vaig anar tirant endavant. La idea que teníem era de fer els llibres que ens interessaven: per una banda, continuar les revistes que ja fèiem -en aquests moments em sembla que són sis les revistes que feim-; de l'altra, continuar i potenciar els llibres de tipus religiós, dels quals, quan jo vaig començar, publicàvem un cada any, i ara en feim deu i dotze; i llavors també havíem començat a fer llibres per a infants, a partir d'una de les revistes que teníem, i que encara tenim, que era *Tretzevents* -també per fer una cosa per a al·lots en un moment que no hi havia ningú que se n'ocupàs en català-. També, a poc a poc vàrem anar fent unes col·leccions de cultura catalana, que cada vegada s'han potenciat més i que hem acabat -com que ara aquest tipus de llibres no funciona i es ven molt poc i som de les dues o tres úniques editorials que les fan.

En aquests moments estam fent entre cent vint i cent quaranta llibres cada any, que són moltíssims per a la petita estructura que tenim.

D'una manera general

com veus el futur del llibre en català, i més en concret, el llibre en català a Mallorca?

«A Barcelona et tracten millor si ets mallorquí que si no ho ets»

• • •

Jo he de dir que el veig amb optimisme, però si dic el que realment

pens, no en som, d'optimista. Estic molt preocupat. Hi

ha editorials que fan novel·la, normalment no és el nostre cas, i, d'una novel·la, se'n poden vendre trenta mil o quaranta mil exemplars, però això és una cosa gens habitual. En general, hi ha, per una banda, una certa inflació, hi ha més llibres que el mercat no pot absorbir, i, per l'altra, hi ha una certa desmobilització que fa que hi hagi gent que digui: "ens donam de baixa de *Serra d'Or* perquè la cultura catalana ja està normalitzada". És clar, si tot-hom es dona de baixa d'una revista perquè està normalitzada el que fan és que la revista se'n vagi en orris.

Quines maneres, i ja sé que és una pregunta prou difícil, tendríem d'augmentar el nombre de lectors?

Jo diria que el que passa és que els lectors sempre són els mateixos, i tenen molta més oferta que no tenien abans. Des del punt de vista comercial i de distribució, el problema és que les llibreries tenen més llibres que no voldrien, i no ho poden exhibir tot. Quan reben llibres nous, han de retirar els vells. Els llibres tenen un cicle de vida curtíssim. Això perjudica molt, perquè quan comences a sentir parlar d'un llibre i vas a la llibreria a comprar-lo, fora dels best sellers, et diuen "sí n'hem tengut dos, els hem venut i ja no els tenim", i normalment no els tornen a demanar, i per treure's la gent de damunt diuen que està exhaurit, i això fa que ja no es demana a l'editorial que sovint en té un bon romanent. Pens que també entre Mallorca i

LA PACIÈNCIA BENEDICTINA

Al principi de la dècada dels setanta Josep Massot va irrompre en el món de la historiografia mallorquina. Se sabia que un monjo de Montserrat, d'origen portolà, anava recollint materials i entrevistant gent, a la recerca d'informació sobre el gran desastre cívic de 1936. I aviat va començar la torrentada. L'any 1975 aparegué la revista *Randa*, dirigida per Massot, que en els primers números publicà uns articles de densitat sorprenent. L'octubre de 1976, aquells textos prengueren forma de llibre: *La Guerra Civil a Mallorca*, un primer esbos de 378 planes. A partir d'aleshores, Massot ha reescrit aquell llibre de manera permanent, cada cop amb més informació, amb el voluminós aparell de notes que li és característic. La paciència i la laboriositat han pres cos en un projecte monumental i madur, fet amb un magnífic suport bibliogràfic. L'estudi de la Guerra Civil, amb aquesta empenta i amb aquest deversall de llibres, ha fet passes de gegant.

Però Massot és molt més que això: Montserrat, l'editorial, els llibres, la llengua, la literatura, l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, les revistes, el cançoner popular... Un home amb moltes inquietuds i amb uns interessos tan amplis corre el perill d'ésser engolit per la pròpia diversitat dels seus projectes. Però Josep Massot, en lloc de perdre's en la dispersió dels vastíssims terrenys que ha arribat a dominar, ha sabut trobar el lloc que li agradava i des d'on podia aportar més. Ara els resultats ja nodreixen un bon caramull de prestatges, i no sembla que per ara la seva fecunditat investigadora i la seva dedicació a la cultura catalana vagi camí de minvar.

Barcelona hi ha mala comunicació. Hauríem de trobar sistemes perquè els llibres mallorquins es venguin més a Barcelona i perquè els llibres de Barcelona es venguin més aquí.

No podria esser que ens mancàs allò que en diríem una cultura popular en català, és a dir, que tenguem un bon aparell erudit i universitari, d'alta cultura, almanco d'una certa dignitat, però que els canals capaços d'arribar a sectors de població extensos siguin molt deficitaris, i malgrat tot indispensables per difondre la cultura més alta?

Això és cert, però també han canviat els mitjans. La gent en altre temps llegia novel·les roses i ara mira la televisió, veu aquests culebrons, que fan grans autors, o almenys donen els noms, les idees, i els coordinen, i això fa mal. Fa uns anys era absolutament impensable. Hi havia el cinema, però ara hi ha la televisió, el vídeo, l'internet i els llibres electrònics; és un canvi molt radical. Estam en una època de revolució, i no sabem massa on tot això ens durà, i, és clar, es tracta de no perdre el tren de totes

aquestes coses. I una cultura minoritària i reduïda com la nostra encara ha d'anar més alerta, per evitar el perill de tenir una cultura elitista important però que a davall no hi hagi res, i que sigui una cultura amb els peus de fang.

En la teva investigació sobre la Guerra Civil, com t'ha influït el fet d'esser monjo de Montserrat?

Quines línies d'investigació tens en aquest sentit?

No crec que tenguin res a veure. Jo som

una persona que tenc una trajectòria des de fa molts d'anys, i el fet que, de més a més, sigui monjo de Montserrat no m'influeix en absolut. Quan estudiï un tema, l'estudiï tal com crec que l'he d'estudiar, i sempre he tengut un concepte del que era la cultura catalana i que hi havia hagut una repressió contra aquesta cultura. A Barcelona m'ho digueren moltes vegades, quan era estudiant, que els mallorquins havíem guanyat la guerra i que érem nacionals i fran-

quistes, però jo tenia la sensació que això no era així, com a mínim no ho era del tot. En el que sí que hi deu haver influït la meua relació religiosa és en l'estudi del llibre de Bernanos, ja que hi ha uns aspectes referents al bisbe Miralles que m'interessava aclarir, si més no per curiositat. Quan vaig començar el que no m'imaginava és que hauria

pogut arribar a entrar dins l'arxiu secret del bisbe Miralles, als seus papers íntims sobre el cas Bernanos; ni que podria arribar a entrar a l'arxiu perso-

nal de Mussolini i trobar tota la documentació sobre el "conde Rossi"; o que hauria pogut tenir en compte encara milers de documents dels arxius anglesos, que permeten de saber el que pensaven d'aquí i la por que tenien de la presència dels italians. I encara podia pensar menys que arribaria un moment que els arxius militars, que a mi no em deixaven veure perquè em consideraven antifranquista - i ho era -, es començassin a obrir. En aquest darrer llibre que acaba de

«Hi ha tants de centenaris que és impossible que es tractin tots de la mateix manera»

sortir, *Guerra Civil i repressió a Mallorca*, hi ha un document importantíssim que fa ben poc que em va arribar, és una carta que el comandant Mateu Torres Bestard, que al cap de pocs mesos va esser Governador Civil de Mallorca, el mes de setembre de l'any 1936 va enviar al General Franco, denunciant tot el que havia passat a Mallorca entre juliol i setembre de l'any 1936, i a partir d'aquí va esser quan Franco va començar a prendre disposicions, fent fer consells de guerra contra militars i civils, tant els que eren teòricament a favor de l'Alzamiento com els que hi eren en contra. En un document d'aquests, fa uns anys, jo em pensava que mai de la vida no hi tendria accés, i probablement si les coses no canvien això encara anirà augmentant; o sigui que, per una banda, jo voldria acabar-ho tot i no haver-hi de pensar més, però, per l'altra, veig que cada vegada hi ha més informació i més material interessant per continuar fent.

Quins projectes concrets tens en aquest terreny de la investigació sobre la història recent?

EDICIONS
DOCUMENTA BALEAR

presenten

Quaderns d'història contemporània de les Balears

1. Mallorca durant la Guerra Civil (1936-1939)
Josep Massot i Muntaner	2. El moviment obrer a les Balears (1869-1936)
Pere Gabriel
3. Mallorca durant el segle XIX (1808-1868)
Pere Fullana	4. Els moviments literaris a les Balears (1840-1990)
Pere Rosselló i Bover
5. La Restauració a Mallorca (1874-1923)
Isabel Penarrúbia	6. La dona en la Mallorca contemporània
Joana M. Escartín / Aina R. Serrano

FUNDACIÓ «SERVEIS DE CULTURA PER AL POBLE»

Per a la promoció popular de la nostra cultura
estam al vostre servei

Demaneu informació a c/ Rubén Darío, 12, 5è-B, 07012 PALMA

ENTREVISTA

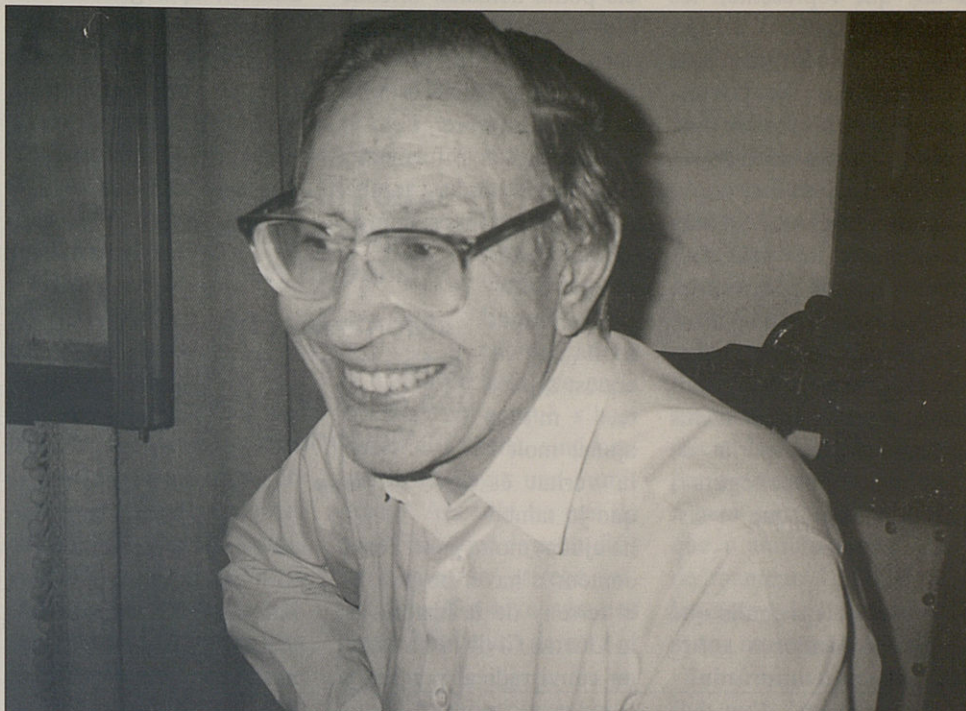
•••

El que faig en aquests moments, i des de fa pràcticament vint anys, és tornar a escriure el llibre *La Guerra Civil a Mallorca*, aquell primer esbós que vaig fer a partir de llibres i a partir d'una petita cosa de memòria oral. En aquells moments era difícil que la gent parlàs, a mi també sempre m'ha estat més difícil perquè vivint fora havies d'anar a cercar la gent. Ara he pogut parlar amb moltíssima gent. De les coses de Bayo he pogut trobar informació importantíssima a Barcelona, i a l'Arxiu Taradellas, cosa que en el seu moment no vaig poder dir perquè oficialment no es podia consultar. Vicenç Guarner em va enviar molt de material des de Mèxic. Però quan vaig començar tenia molt poc material, llavors, quan es va esgotar el llibre *La Guerra Civil a Mallorca*, no el vaig voler reeditar, sinó que el vaig voler tornar a posar al dia, vaig mirar sistemàticament la premsa d'aquells anys, vaig mirar moltíssimes altres coses, tant d'arxius com d'història oral, i vaig completar tant com vaig poder tota la informació. Conseqüència d'això és que el que inicialment era un

llibre s'ha convertit en una espècie de biblioteca: *El Desembarcament de Bayo a Mallorca* té la seva continuació en *Vida i miracles*

(1930-1950), en la qual vaig utilitzar molta informació familiar. La meua idea és de continuar. Per acabar el que era la temàti-

tres mil pàgines, però mir de fer una cosa sintètica, i pos tant de material com puc a les notes -que si la gent no les vol llegir no

Massot se n'anà de Mallorca als setze anys.

del "Conde Rossi", i aquests episodis estan relacionats amb *Georges Bernanos i la Guerra Civil* i amb *El bisbe Josep Miralles i l'Església de Mallorca*, que són llibres unitaris; com també és unitari, de tipus cultural, *Cultura i Vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra*

ca de la Guerra Civil a Mallorca em falten els bombardeigs a Mallorca durant la guerra, que és un llibre que tenc pràcticament acabat. Aquest tema dels bombardeigs, en el llibre primer, en deu retxes a un cantó i deu retxes a un altre, i ara es convertiran en un llibre que podria esser de

importa que ho faci-, i pos, si no queda més remei, uns petits apèndixs, per tal de fer uns llibres legibles i consultables. Per altra banda, hi ha els altres capítols que encara queden per reeditar, i reeditar vol dir fer-los nous, *Mallorca com a base aeronaval, L'aportació dels mallorquins als*

Roldan
Cream espais para conviure

Eusebi Estada, 66-68
07004 Palma de Mallorca
Tlf.: (971) 20 98 13
Fax: (971) 75 38 50

- PLANIFICACIÓ I PROJECCIÓ D'ESPAIS
- EQUIPAMENTS PROFESSIONALS
- INFRASTRUCTURA
- COMPLEMENTS
- INSTAL·LACIONS INTEGRALS
- COL·LECTIVITATS
- BIBLIOTEQUES I ARXIU
- HOTELERIA I RESTAURACIÓ
- GARANTIA POST-VENDA

fronts de combat, i llavors un altre punt, que és el darrer que resta pendent, seria *Mallorca dins el domini del Mediterrani*, és a dir: què representen les Illes Balears en la Guerra Civil en una confluència de camins entre les possessions franceses, en un mar que els italians volen dominar, i que en realitat dominen els anglesos? Quan acabi això, tan sols faré qualque article concret, llevat que em tornin a arribar - com sospito que m'arribaran -, documents molt importants d'aquests arxius militars. M'han parlat de documents desconeguts i que n'hi ha un que té sis-cents pàgines.

Com veus els treballs que es fan a Mallorca sobre història contemporània?

A la presentació d'un dels volums dels Quaderns d'Història Contemporània de les Illes Balears, un que era de David Ginard sobre la resistència antifranquista a Mallorca, comentàvem que en aquests darrers vint anys hi ha hagut un canvi substancial. Quan jo vaig començar, dedicar-se a aquests temes era anar contra corrent. Tot ho havies d'aprendre tot sol, no tenies

models ni guies. Jo vaig tenir la sort que, a Montserrat, hi havia persones que coneixien bé el tema i que de bon començament els podia demanar orientacions. Vaig tenir també la sort que era amic de Pere Gabriel, que havia estudiat el moviment obrer, i em va passar molta informació. Em varen ajudar, també, persones més joves, com en Damià Ferrà-Ponç. Sempre he tengut molta sort en aquest aspecte, m'han ajudat molt i la veritat és que jo també he ajudat molta gent, i estic content d'haver-ho fet. En el terreny de la història de la Guerra Civil hi ha hagut un canvi radical perquè ha canviat el món. A l'any setanta-cinc, parlar de moltes coses estava prohibit i s'havia de fer d'amagat, i, a l'hora de publicar, la censura et podia posar problemes. Rebies queixes, amenaces, i telefonaven a la teva família que no hi tenia res a veure. Tot això, afortunadament, s'ha acabat bastant; però no s'ha acabat del tot, perquè a Mallorca aquests temes encara conti-

•
«Montserrat ha estat tota la vida una certa empresa editorial»
•••

nuen molt candents, molt més del que sembla. Per exemple, a la presentació del llibre de Manel Santana sobre la Guerra Civil a Consell, aparegueren conflictes que, afortunadament, es varen resoldre. Et podria explicar casos de persones que tenien articles a punt de publicar i no ho feren perquè els varen amenaçar, i no feien més que dir veritats, veritats que

tenen seixanta anys. A pesar d'això hi ha hagut una millora molt considerable. Al començament, tenies la sensa-

ció que estaves tot sol i que no hi havia ningú més, ara amb aquests vint anys han anat sortint tota una sèrie de persones, algunes de més edat, com Miquel Duran, que ha publicat una documentació utilíssima; d'altres com Sebastià Serra, més jove, que va començar des de la Universitat de les Illes Balears, juntament amb Duran, a formar uns deixebles nous, i n'hi ha uns quants que són molt bons, que tenen una formació, una capacitat de treball i una il·lusió per la feina que em fa veure que el que

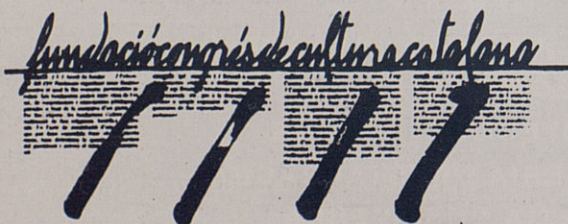
hem fet no ha estat de bades. No és que sense nosaltres els altres no haguessin sortit, també ho haurien fet, però sempre és una satisfacció que persones que han vingut i els has pogut orientar, al cap d'un temps surtin amb llibres importants. Pots pensar que tens uns relleus assegurats, i que el que tu no has fet ho faran uns altres.

Al món cultural mallorquí li costa relacionar-se amb el món cultural català, tu com a mallorquí com has viscut aquesta espècie de desconeixement respectiu?

El que he de dir és el que sempre he dit, que a Barcelona et tracten millor si ets mallorquí que si no ho ets. Quan, de jove, hi havia qualcú que em deia: "oh, a Montserrat no t'hi trobes malament?", jo els deia: "Som professor de català a Montserrat". I es quedaven amb la boca oberta, perquè no ho comprenien. Jo crec que a cap mallorquí que tenguí interès pels temes culturals l'ha desafavorit el fet d'esser mallorquí, ben al contrari, a Barcelona la gent normal et rep bé, t'ajuda, i jo crec que hi ha hagut escriptors que, en èpoques passa-

EL MIRALL

**AMB EL
SUPORT DE**

Ses Piules
Estudi
de
Perruqueria

Carrer Navarra, nº 3, 1er - 07003 Palma - Tel. 71 80 37

des, pel fet d'esser mallorquins o valencians han tingut un tractament privilegiat en relació amb d'altres.

Com veus el suggeriment, fet des de la premsa, de Zaplana de potenciar un Institut d'Estudis Valencians, que després es coordinàs amb l'Institut d'Estudis Catalans, i amb una institució similar de les Illes Balears?

Això és una idea que havien tingut les universitats valencianes, que, en els darrers temps que manaven els socialistes a València, varen crear l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, amb la intenció de tenir un suport institucional i llavors federar-se amb l'Institut d'Estudis Catalans, però no es varen atrevir a donar-los aquest reconeixement, i, quan hi va haver el canvi Zaplana i Rodríguez Lizondo, ho varen complicar encara més. De moment només en tenc informació indirecta, i no sé si en aquests moments serà factible -com ho hauria estat fa uns anys- o és una manera d'embullar fil. De tota manera dubt de les intencions de Zaplana.

No trobes que el centenari de Villalonga està passant un poc desapercebut a Catalunya?

Aquí hi ha ignorància i política, que, desgraciadament, en els temes culturals hi entra molt. La realitat és que hi ha tants de centenaris que és impossible que es tractin tots de la mateixa manera, i enguany s'ha donat la mala sort que hi havia el centenari de Pla, un autor molt popular, i tot-

hom s'hi ha abocat. La Institució de les Lletres Catalanes tenia la intenció de celebrar tots els aniversaris d'enguany, i de moment l'únic que hem tirat endavant és el de l'any Pla, amb molt de relleu. En aquests moments, a Barcelona, s'estan acabant de concretar, pel mes de novembre, unes jornades d'estudis dedicades a Llorenç Villalonga que duraran uns quants de dies, amb taules rodones i representacions. Ha sortit qualche llibre, ara mateix nosaltres n'acabam de publicar un de Damià Ferrà-Ponç, en col·laboració amb la Universitat. Ara, sempre és discutible si a un li dediques vint-i-set coses i a l'altre només cinc, però en tot cas Villalonga a Barcelona té públic i estic convençut que s'ha llegit més Villalonga que aquí, perquè tots els escolars l'han llegit i se n'han venut molt de mils d'exemplars.

Per acabar, com veus des de Barcelona estant, la cultura catalana a Mallorca, i sobretot el futur de la llengua catalana a Mallorca?

Em resulta molt difícil perquè em manquen molts de punts d'orientació. Tenc molts de contactes, conec molta gent per tot, però tenc una visió que no és gaire completa de moltes coses. Tenc la sensació que aquests darrers anys les coses han millorat. Ara es poden fer coses que altre temps no es podien fer, hi ha més disponibilitats eco-

nòmiques, hi ha una capacitat de publicar llibres, de fer televisió, teatre, revistes -aquestes amb moltes dificultats-. Tot això és molt positiu. Però, al costat d'això, hi veig uns altres inconvenients molt greus:

•
«Per a mi, sempre ha estat normal llegir en català»
•••

per tot hi ha un gran retrocés de la llengua. Un dels factors és simplement demogràfic: a Barcelona, per exemple, hi ha la meitat de gent que parla castellà, no perquè s'hagi passat al castellà, sinó perquè hi ha hagut una immigració. Ara n'hi ha una de magrebins que és molt difícil d'integrar, gairebé impossible. Tot això són uns reptes que tenim de cara al

futur que no sé com els hem de resoldre. A Mallorca, també tenc la sensació que en altre temps tothom parlava, no tenia consciència del que parlava, però parlava, i hi ha hagut un retrocés molt considerable. Una immigració molt forta. I, de València, ja no en parlem, a la capital sols és el 5% el que parla català. Això és el que em fa por de Barcelona. A Catalunya hem viscut perquè Barcelona era catalana. Si anam perdent Barcelona, resten una sèrie de llocs que no perdrem, de moment, però és molt complicat. No ho sé, hem passat per moments més difícils i n'hem sortit, per tant crec que n'anirem sortint, hem de mantenir l'optimisme i les ganes de lluitar, perquè si ens rendim no farem res.

Hotel Rural Es Figueras Nou

Restaurant Es Pati de Montuïri

Cra. Montuïri - Sant Joan, km 0,7
07230 Montuïri (Mallorca)
Tel. 64 67 64 - Fax 64 67 47

«La transmissió dels malnoms és indistintament paterna o materna»

El col·lectiu Teranyines acaba de publicar un estudi històric sobre els sobrenoms dels santjoaners

Fa uns mesos ha sortit al carrer el llibre *Els malnoms de Sant Joan. Segles XIV-XX*, un estudi històric i actual sobre els malnoms en aquesta localitat del Pla de Mallorca que ha tengut un cert ressò arreu de l'illa. El llibre conforma el volum cinquè de les *Monografies santjoaneres*, una iniciativa duita a terme per Teranyines,

un col·lectiu per a la recerca històrica santjoanera, un grup de gent d'aquesta vila que s'ha proposat la recuperació de la història documental i oral de Sant Joan. El autors d'*Els malnoms de Sant Joan* són Francesc Canuto, Josep Estelrich, Joan Font, Joan Moratinos i Mateu Sastre. Ells formen part del grup Teranyines.

Aquest col·lectiu es va fundar l'any 1994, a iniciativa de l'Obra Cultural Balear a Sant Joan i amb la intenció de muntar una infraestructura que permetés realitzar treballs d'investigació referents a Sant Joan, amb l'objectiu d'anar publicant en monografies aquests treballs. L'objectiu final, a partir de totes aquestes monografies sectorials, és ni més ni pus que arribar a publicar la història general del poble.

—Parlem del llibre *Els malnoms de Sant Joan. Segles XIV-XX*, com es va gestar?

—Dins les diverses investigacions que s'anaven fent en els diversos arxius santjoaners, els investigadors ens trobàvem sovint amb llistes de persones en les quals apareixien sovint els malnoms. Davant tot aquest material recollit, ens plan-

tejàrem la realització d'un estudi referit només als malnoms.

Ens posàrem en contacte els interessats en aquest tema i decidírem dur endavant el projecte. Cal dir

que partírem d'una feina en gran part feta, ja que alguns dels autors havien buidat els arxius municipal i parroquial, mentre que d'al-

tres havien realitzat estudis actuals sobre els malnoms, és a dir, gairebé només haguérem de posar ordre en tot aquest material. O aquesta era la nostra intenció de bon començament. Posteriorment, la cosa s'anà complicant i, a poc a poc, anàrem introduint altres referències dins el treball: llinatges associats als malnoms, petites biografies de personatges o famílies rellevants, gloses i contarelles populars, classificacions, fórmules per al tracte entre les persones, notes de morfologia... tot un seguit de qüestions que ens ha tengut més d'un any treballant en aquest llibre.

—Quines fonts heu tengut en compte a l'hora de confeccionar el llibre?

—Principalment els arxius municipal i parroquial i, en segona instància, un estudi sincrònic de l'any 1977 i les informacions que surten a diverses revistes santjoaneres de diferents èpoques (*Documenta*, *Teleclub*, *Sant Joan*, *Mel i sucre* i *Damunt damunt*) o a diversos llibres

•
Hi ha mostres de respecte extraordinari cap als malnoms
•••

Els autors del llibre *Els malnoms de Sant Joan. Segles XIV-XX*, durant una sessió de treball.

que s'han publicat sobre coses santjoaneres (*Sant Joan, segles XIII-XVI*, de R. Rosselló Vaquer, *Llinatges i malnoms de Sant Joan*, de M. Florit...); així mateix, també hem consultat per diverses circumstàncies l'arxiu diocesà. Tot això pel que fa a les fonts documentals; naturalment, per dur a terme una feina d'aquest tipus, les informacions orals són indispensables i, per tant, també s'ha fet una feina de camp considerable en aquest aspecte.

—Heu fet esment de la transmissió dels malnoms... Pel que fa als cognoms, tots sabem que es transmeten gairebé exclusivament per línia paterna; passa alguna cosa semblant amb els malnoms?

—En absolut. Al començament, alguns dels autors teníem la convicció que els malnoms es transmetien sobretot per via paterna, però la realitat, un cop estudiat el tema a fons, és una altra: la transmissió dels malnoms és indistintament paterna o materna, no depèn de cap causa que es repetesqui. En aquest sentit, no és cert que, si l'home o la dona va a viure a ca la dona o l'home, respectivament, perdi el seu malnom per adoptar el de la casa on va a viure, com de vegades s'ha dit. Les causes de per què un malnom passa, o no, de pare o mare a fill o filla no presenten cap coherència, i, per explicitar-ho de manera molt clara, hem recollit l'exemple dels fills del matrimoni format per madò Montserrada *Cocovera* i l'amo en Pep *Borràs*,

Banda de música de Sant Joan de devers els anys vint.

els quals són *Cocovera*, *Paieres*, *Montserrat* i *Borràs* (el primer, pel malnom de la mare; el segon, pel cognom del pare; el tercer, pel nom de la mare; i el quart, pel malnom del pare), com veim, el cinquanta per cent prové del pare i l'altre cinquanta de la mare; de fet, la portada del llibre reproduceix una fotografia en la qual es veu madò Montserrada *Cocovera* amb tres dels seus fills i la vàrem triar, a més de per la seva qualitat fotogràfica, pel que representa. Podríem dir que, amb els malnoms, es produeix una situació de justícia estadística entre homes i dones, ja que la seva transmissió no depèn de cap disposició «legal», sinó de tot un seguit de circumstàncies que no tenen en compte el sexe dels progenitors.

—Un altre apartat interessant és el de la classificació que heu fet dels mal-

noms recollits. Què ens podeu dir d'aquesta classificació? Quines coses curioses hi heu consignat?

—Bé, per dur a terme la classificació dels malnoms hem tengut en compte, sobretot, el significat del mot més que la motivació del malnom, alhora que hem optat pel camí curt, és a dir, per un mínim d'apartats: malnoms provinents d'oficis, càrrecs i similars; malnoms provinents de noms de lloc; malnoms provinents de noms i cognoms; malnoms referents a vegetals o animals; malnoms referents a

m e n j u e s ,
eines, etc; i finalment, malnoms referents a característiques humanes; a part, hi ha un petit apartat de m a l n o m s

•
Els autors s'han documentat en els arxius parroquial i municipal
•••

sense classificar a causa del significat obscur dels malnoms que s'hi inclouen. La raó per la qual hem donat la preponderància al significat del mot per davant de la motivació del malnom és

perquè, en la majoria, ens és impossible de dir el perquè es va posar un malnom a una persona o família determinada...

—Però la tradició oral moltes de vegades aclareix aquesta motivació. O no?

—No, generalment no és així. Les etimologies populars que la gent fa servir per explicar l'origen dels malnoms són sovint equivocades. Per exemple, un malnom com *Foc*, que la gent del poble fa derivar d'una anècdota (d'un home que deia «és més forta que foc!» referint-se a la sobrassada coent que menjava), i del qual hem pogut resseguir prou acuradament l'evolució, podem dir que el seu origen no té res a veure amb aquesta anècdota, i els exemples es poden multiplicar: *Betxà*, *Carritxó*, *Peçol*, *Sope*... per posar-ne només un quant. De tota manera, aquestes etimologies populars, al nostre parer, demostren un fet important, que és les ganes d'explicar-se les coses que

té la gent, les ànsies de saber, un anhel lloable en tots els sentits, encara que després el resultat no sigui el més adient.

—Al llibre, s'hi diu que els malnoms estan íntimament lligats als noms de persona, de lloc, als oficis... en concret, s'hi diu que «els uns donen vida als altres i els altres donen vida als uns». Ens ho podríeu explicar un poc més?

—Sí. Uns pocs exemples ens ho aclariran: *Duran* és un malnom que prové del nom d'una possessió, *Son Duran*, que a la vegada prové del cognom del primer habitador d'aquest lloc; *Barber* és un malnom que prové d'un ofici, però al primer portador d'aquest malnom li deien *es Barberet*; *Son Burixó* és un topònim que segurament prové d'un malnom, un malnom que ben probable-

ment deriva d'un altre malnom, *Baruix*, de significat obscur; els malnoms *Quelet*, *Queletxo* i *Quelí* provenen tots del nom de persona Miquel; com a derivats de Rafel tenim *Felet*, *Feletó*, *Feleu*, *Rafelet*, *Rafelino*, *Rafelins*... i podríem posar molts més exemples d'aquest lligam íntim entre malnoms, pre-noms, cognoms, topònims i noms d'oficis.

—Un altre apartat que ocupa una gran part del llibre és el referent a contarelles, gloses, personatges, etc, que tenen per tema els malnoms...

—Sense dubte és l'apartat més popular del llibre i segurament és el que ha tengut més ressò entre els

santjoaners. En aquest apartat, hi hem arreplegat tot un seguit d'informacions diverses sobre els malnoms i els que els han portat. Hi ha el seguiment de diverses nissagues familiars, on es veu l'evolució dels malnoms d'aquestes famílies, com es canvia el malnom,

els diferents malnoms que adopten les diverses branques de la família, etc; també s'hi consignen les motivacions de certs malnoms que hem pogut documentar a bastament...

—De tota manera, hi ha gent a qui no agrada que l'interpel·lin pel malnom...

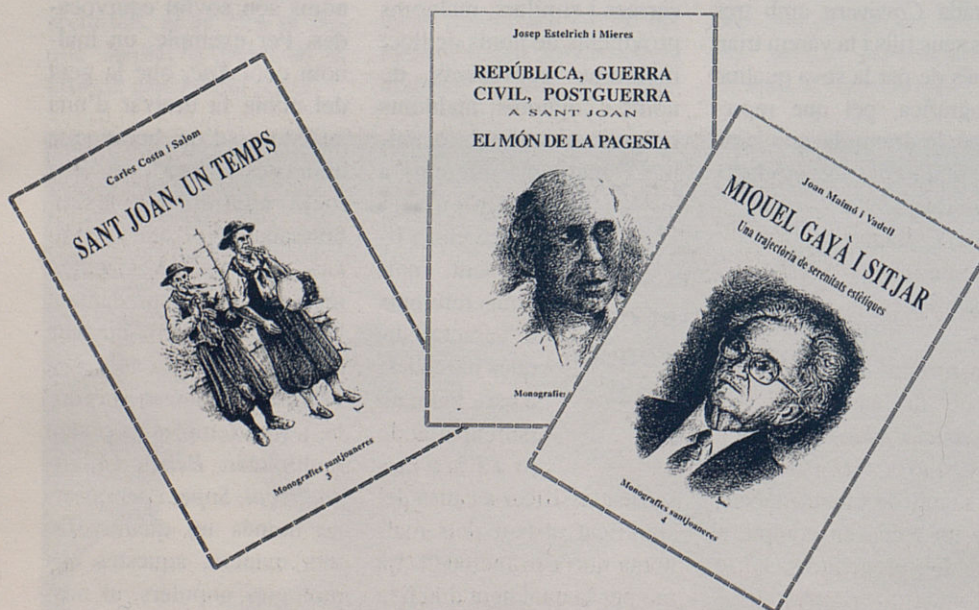
—Sí, sí, és ver. Nosaltres, davant això, sempre recordam el cas de la família de malnom *Xondo*, el darrer

descendent dels quals, a l'hora de manar fer la làpida sepulcral de la seva família, va voler que només hi figurassin dues paraules: *Família Xondo*, sense posar-hi els cognoms, amb una mostra de respecte extraordinari cap al seu malnom. De fet, a la contracoberta del llibre, hi hem posat una fotografia que reproduïx aquesta làpida, perquè consideram que ningú no ha d'estar empeguït dels seus malnoms, com tampoc no ho ha d'estar del seu llinatge.

—El llibre es clou amb l'índex dels malnoms santjoaners des del segle XIV fins a l'actualitat, cosa que és, al cap i a la fi, la base de l'estudi. Quins són els punts que heu tengut en compte per a la redacció d'aquesta llista?

—Òbviament, aquesta llista va ésser la primera passa que férem. A més dels malnoms, hi hem inclòs les diverses grafies amb què els hem trobat documentats, els llinatges que s'hi associen —segons la documentació escrita i l'oral—, les dates en què els hem consignat i, finalment, les referències bibliogràfiques. Vàrem considerar oportú transcriure els malnoms tant en la seva forma masculina com en la femenina, així com també optàrem per transcriure els articles (personals o determinats) que els acompanyen; d'aquesta manera, a un primer cop d'ull ja es pot saber si un malnom determinat té flexió de gènere i quin és l'article que l'acompanya.

Els malnoms
provenen d'oficis,
càrrecs, noms
de lloc, eines,
característiques
humanes...

Algunes de les Monografies santjoaneres editades pel col·lectiu Teranyines

E.M.

De la Savina a la Mola de Formentera

Una excursió agradable, entre moltes de l'illa de Formentera, és la que podem fer seguint les petjades de l'arxiduc Lluís Salvador, que comença al port de la Savina i acaba al far de sa

Mola. Aquesta ruta constitueix la darrera entrega dels itineraris dissenyats per Joan Marí Cardona, que començà la sèrie amb una descripció del camí vell d'Albarca.

Tot just en haver sortit de la Savina, s'ha de prendre a la dreta, per un camí que va vora vora l'estany des Peix, per girar després a l'esquerra, pel camí de Porto-saler, que va tot dret vers el nucli urbà de Sant Francesc de Formentera.

L'estany des Peix, tot voltat de joncs i altres plantes de prat, fou observat per l'arxiduc, i, a més de fer-ne un dibuix, on un asenet pastura entre les plantes, digué que tenia comunicació estreta amb la mar exterior, que acaba d'enfondir-se artificialment perquè hi poguessin passar sense dificultats les petites embarcacions.

Val a dir que abans d'existir el port de la Savina, ara molt ampliat amb dos ports esportius, els navegants se servien de l'estany des Peix com a port de Formentera. Darrerament, la història de l'estany ha estat molt turbulenta. Per una banda, l'Estat se n'apoderà en virtut de les lleis desamortitzadores del segle passat, amb el fals pretext que es tractava d'una antiga hisenda de l'església d'Eivissa, que havia estat inundada per la mar. Aviat fou venut a una societat de fora de l'illa, i tot seguit igual fins que ha arribat l'època del turisme. Com que la societat propietària sembla que tenia projectes urbanitzadors, s'aixecà la llebre, i l'Ajun-

tament de Formentera ha insistit amb totes les forces perquè l'estany sigui declarat de propietat pública i que es protegeixi convenientment de tota idea que el pogués modificar.

Existeixen fundades esperances que l'estany des Peix podrà continuar en el seu estat de

Els navegants
se servien de
l'estany des Peix
com a port
de Formentera

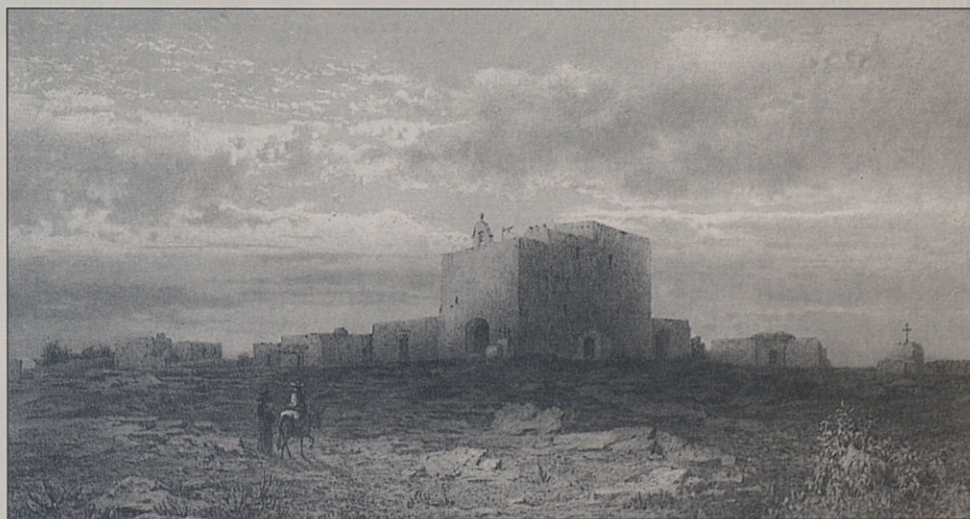
...

El poble de Sant Francesc no tenia més de divuit cases

als voltants de la plaça de la Constitució, on també hi havia la casa que ocupava l'Ajuntament i l'església parroquial de Sant Francesc Xavier. L'arxiduc

restà com enlluernat, en veure tanta senzillesa, i per a aconseguir-ne un record

Tot seguit, l'arxiduc volgué pujar al terrat superior de l'església, per admirar les belles panoràmiques dels seus voltants, ja imaginades per ell. Un altra vegada prengué el llapis i un paper i dibuixà l'estany Pudent, per a ell anomenat dels Flamencs, molt més extens que el des Peix, que apareix a l'esquerra de la imatge, amb les costes d'Eivissa al fons. Recordà les característiques principals de l'estany, entre les quals ressur-

Sant Francesc de Formentera. 1867 (arxiduc Lluís Salvador).

sempre, és a dir, com una part de la mar que s'ha endinsat en la terra, Déu sap des de quan, però molt abans que existís l'església d'Eivissa.

Pel camí de Porto-saler, l'arxiduc anava veient ací i allà nombrosos grupets de figueres de moro, alguns dels quals encara perduren.

estable dibuixà el mencionat temple, a contrallum, dibuix que després es convertí en la bella làmina que li dedicà. Es pot recordar que el temple, amb aires de fortalesa, havia estat construït entre els anys 1724-1738, i que pot considerar-se com un símbol del repoblament definitiu de l'illa.

la d'haver estat sempre relacionat amb la producció de la sal de les salines, perquè les seves aigües conserven constantment temperatures altes. També aprofità per deixar-hi constància del gran nombre de parets de pedra seca que veié arreu de totes les terres de Formentera.

Acabada la visita a Sant Francesc, l'arxiduc continuà vers sa Mola, des d'enfront de la Senieta, antiga casa de l'indret, on comença l'anomenat camí vell de sa Mola, que passà a segon terme a la primera part del nostre segle, quan fou construïda la nova carretera general.

Ben aviat restava a mà esquerra el molí d'en Teuet, vell molí fariner de vent assentat damunt el pujol de les Mesquites. Poc després, a la dreta, divisà, per damunt els arbres, el cim de la torre del Pi del català, que fou edificada a la darrerria del s. XVIII, a la platja de Migjorn. Anava recorrent la part més estreta de l'illa, on s'adonà que els arbres eren més ufanosos que a altres indrets, especialment les figueres, de les quals havia dit que eren els arbres fruiters que més abundaven a l'illa, ja que n'hi havia més de dues mil. L'indret per on passa el camí Vell es coneix pel nom de les Clotades. A l'esquerra anava deixant la costa de Tramuntana, antigament anomenada del Carnatge.

Recorregut el pla de l'illa, l'arxiduc tenia enfront sa Mola, d'un dos-centes metres d'altura. Primer, deixà

L'estany Pudent. 1867 (arxiduc Lluís Salvador).

el petit embarcador del caló de Sant Agustí, nom que conserva perquè durant els s. XIII-XIV fou el port de què es valien els ermitans de Sant Agustí, a qui Guillem de Montgrí donà terres de sa Mola perquè hi poguessin edificar el monestir de Santa Maria de Formentera. Tot el projecte s'enderrocà el 1248

amb la pesta negra, la qual ocasionà que els pobladors i els ermitans abandonassin l'illa. Passats quatre segles, en què la pirateria feia impossible tota idea de retorn, els eivissencs co-

mençaren el repoblament els primers anys del s. XVIII, però els ermitans de Sant Agustí no hi tornaren mai més.

Camí de sa Pujada és el nom del camí vell de la Mola en començar l'ascensió que acaba a la Talaiaassa. Segurament que l'arxiduc s'aturà més d'una vegada, per mirar enrere i contemplar les pano-

ràmiques que li oferien les costes i les terres de la part baixa de l'illa: el caló de Sant Agustí, punta Prima, els estanyes, el poblet de Sant Francesc, el cap de Barbaria, amb la seva torre

a l'extrem de Migjorn, la llarguíssima platja de Migjorn, amb la mencionada torre del Pi del català, la llunyana punta de la Gavina, també defensada per una torre, l'illa de s'Espalmador, també proveïda de torre. I si el dia no era calitjós, com ho foren en la majoria de les seves excursions per les Pitiüses, pogué divisar les costes d'Eivissa. En arribar a dalt, l'arxiduc veié la parròquia de la Mare de Déu del Pilar, i continuà fins al far de sa Mola, obra de l'enginyer mallorquí Emili Pou, a mitjan segle passat. El nom de l'enginyer es donà a un illot de devora s'Espalmador, on es posà un altre far.

Joan Marí Cardona

•
L'arxiduc
prengué el llapis
i un paper i
dibuixà l'estany
Pudent.
•••

**ESPECIALISTES
EN ARTICLES
DE MUNTANYA,
CÀMPING, ESQUÍ
I ESCALADA**

**ES
REFUGI**

20è ANIVERSARI

VIA SINDICAT, 21 (pati interior)

Antic Edifici del Sindicat Forà

Tel. 71 67 31 • Palma

Tete Montoliu: adéu a un jazz-man

Cada estiu que passa el nostre petit país perd algun dels nostres grans, i enguany ha tocat al nostre jazz-man Tete Montoliu. Fill d'un músic de l'òpera

submergit en un dels estius més «cañís» dels darrers anys. L'aniversari gomós tot recordant Elvis Presley ofega cada cop més el record de Little Richard i del més

banda catalana els Gossos arrassen en vendes mentre Pep Sala, en solitari, munta a cavall d'un *katalanish country* molt singular. Fora del sembrat ens sorpren i es marca un himne del Mallorca en el seu darrer àlbum. Contres: una banda potent per perdre el temps amb futbol. Pros: us donam les gràcies per evitar així una versió castellanorquina de l'ala més gonella i més avesada als himnes de trompeta. El

que més desig en aquests moments es tenir la recopilació de temes de Biel Majoral que, quan esteu llegint aquesta crònica, estarà arrodonint Miquel Barceló amb l'autoria de la coberta. Pel esdeveniments d'aquest final d'estiu m'ha vingut al cap un fragment d'una lletra dels bascos La polla records que deia: «Sí en Londres les pica un huevo, en Londres. Aquí todo el mundo se rasca».

Tete Montoliu.

barcelonina, heretà de la mare la vena jazzística. Estudià piano, orgue, harmònica i composició i acabà, en el seu dilatat currículum, per col·laborar arreu d'Europa i Amèrica a les jam-sessions vora altres estrelles, destacant pels cops ràpids i les violentes escapades del seu personalíssim estil.

En la mediocritat discotequera que envolta l'estiu, els ritmes segreguen la sensació de quelcom molt important que es perd i no sé molt be de què es tracta. L'austeritat dels ajuntaments, com no podria ser d'altra manera, dona pas a la «paxanga» més grollera (amb algunes excepcions). Les places de l'illa s'han

llunyà i genuí Bill Haley. La batuta però la du U2 amb el seu *Pop Mart*, culminant la revolucionària iniciativa de l'*Atchung baby* i el posterior *Zooropa*, apostant pel futur, que ja son ganes, i arreplegant a més de 40.000 persones a Belfast, barrejant a protestants i catòlics que, amb la sorpresa dels darrers, contemplaren a la gran pantalla la imatge de Lady Di.

Aviat, Biel Majoral

L'extroglodita Sabino Méndez surt de la droga i torna als escenaris amb una gravació, a la sala Bikini de Barcelona, un poc embasada en Chuck Berry. La

Pilar Reiona i Xaloc Música: Camins i rondalles

El passat mes de maig es va presentar el darrer treball discogràfic del grup Xaloc Música, encapçalat per la solista Pilar Reiona. El títol del CD és *Camins i rondalles*, i ens arriba després d'altres aplecs del grup, titulats *Còdols Blancs* (1991) i *Xaloc-Música* (1993). Inclou un total d'onze cançons, la major part de les quals tracten els dos temes bàsics que reflecteix el títol: el món de les rondalles mallorquines i els suggeriments paisatgístics i sentimentals al voltant dels camins mallorquins. Completen el disc alguns títols de música popular mallorquina. Les lletres són de Ramon Picó i Campamar (*De pressa!*), d'Antoni Mus (*Bona nit i fins demà*), d'Antoni Nadal (*Fé nona*), de Gaspar Valero (*Camí del cim* i *El poal florit*), de Pilar Reiona (*Camí perdut*, *Camí ran de mar* i *La dona d'aigua*); *La captiva rescatada* és un romanç anònim i les dues jotes, la *xiroia* i la *de Ferreries* són populars. Pel que fa a la música, a part de les peces populars, l'autoria és de Pilar Reiona, llevat de *La dona d'aigua*, que és de Miquel Brunet. L'enregistrament s'ha fet als estudis d'Ona Digital.

Camins i rondalles és un disc de música mediterrània, amb ritmes tradicionals mallorquins que s'obren cap a tonalitats aràbigues i orientalizants; però, especialment hi notam una actualització que combina tradició i creació, aportació que representa un salt qualitatiu en la línia del grup, cap a un enfocament obert també als recitals. Així mateix, s'ha de remarcar el treball de recerca de lletres tradicionals del nostre romancer i de poetes de la Renaixença, juntament amb l'adaptació o la inspiració en textos en prosa, com les rondalles i l'obra de l'Arxiduc, i reivindicar la identitat d'aquests clàssics com a mostra de mallorquinitat actual. **Gaspar Valero**

Rafel Tur Costa i els valors sòlids

Poc es podria entendre la pintura de Rafel Tur Costa (Santa Eulàlia, 1927) sense Eivissa, més ben dit, sense conèixer la història artística d'Eivissa a la segona meitat d'aquest segle.

L'artista que aquests dies ocupa, amb una

antològica de la seva obra, la planta noble del Casal Solleiric, tengué la sort de néixer a la major de les Pitiüses i la inquietud de començar la seva trajectòria artística quan Eivissa s'obria al panorama més internacional de l'art.

A mitjans del decenni dels cinquanta, al mateix temps que la major part de ciutats espanyoles encara restaven ancorades en un immobilisme artístic, herència de principis de segle, alguns moviments, fills de les avantguardes, començaven a despuntar a les principals ciutats de l'Estat. Eivissa, sovint, ha estat silenciada en el recompte d'individualitats i col·lectius que propiciaren l'obertura artística a Espanya, quan el moviment que allà es desenvolupà, fou un dels més revulsius i, si més no, dels pioners. Aquesta "no presència" en el panorama general de l'art pot trobar una explicació en el fet illenc: rebia un bon nombre d'artistes venguts de no pocs països europeus, que s'establien a l'illa, però que durant molt temps tengueren poca o nul·la connexió amb la resta de l'Estat espanyol. També al mateix temps que a Barcelona o a Madrid, a Eivissa apareixen unes galeries compromeses amb l'art contemporani, cosa que s'hauria d'esperar quasi una dècada perquè es pogués veure a Mallorca i, encara més, a Menorca.

Així, la modernitat arribà prest a Eivissa. I ho féu de la mà d'artistes com Erwin Broner, Bechtold, Hans

Laabs, Robert Munford, Neubauer, Wols o dels homes del GATEPAC: Josep Lluís Sert, Torres Clavé, Sixte Illescas i Rodríguez Arias. Amb tots ells, Eivissa es convertí en un focus intens per als inicis de l'abstracció, tant gestual com geomètrica.

Però tornem al nostre personatge. Rafel Tur Costa havia nascut a Eivissa i, enlloc de iniciar-

se en la línia de la pintura tradicional de l'illa, alimentà les seves inquietuds amb l'art que acabava d'arribar de fora.

Així, les primeres teles de l'artista presents a l'actual retrospectiva, estan datades del 1959, un any certament primerenc per, des de les Ba-

lears, haver-se encaminat tan decididament pels camins de l'abstracció. En

aquestes primeres obres, Tur Costa havia romput també amb les tonalitats mediterrànies i s'apropava més a la pintura d'un grup d'alemanys, provenint de la Hochschule für Bildende Künste, de Berlín, amb els quals compartia no poques tertúlies. Pot ser ells varen introduir Rafel Tur Costa en la foscor, el protagonisme dels colors grisos, negres i marrons, i la composició densa, que varen caracteritzar les seves primeres obres.

Així i tot, als pocs anys, tornaria a les seves arrels

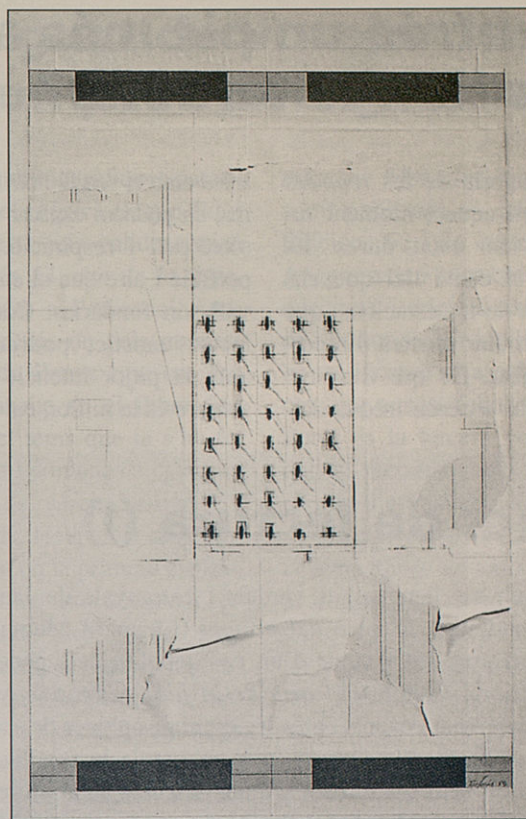
•
Eivissa, sovint,
ha estat silenciada
en el recompte
d'individualitats i
col·lectius que
propiciaren
l'obertura
•••

Matrimoni Pinya, Tur Costa, Manolo Mompó i una amiga seva a la Sala Pelaires, 1980. Foto reproducció del catàleg de l'exposició.

Sense títol. 1964. Reproducció del catàleg de l'exposició.

Sense títol. 1984. Reproducció del catàleg de l'exposició.

mediterrànies. Quan contemplam els quadres realitzats a partir de 1964, ens adonam que els colors són molt més clars i lluminosos i els grafismes molt més espontànies. Les ratlles de color horitzontals, les aspes i els cercles són d'execució ràpida i van mesclant tonalitats verdoses, blaves, grogues i vermelles, dins un ambient de gran suavitat.

A poc a poc, Tur Costa anirà depurant els quadres, i deixarà espai als blancs que sempre han caracteritzat la pintura de la seva terra. Amb gran lleugeresa, els gests, de traç sempre fi, prendran el caràcter d'una escriptura ràpida i molt lliu-

re. Tot just entrar en el decenni dels setanta, introduirà el collage, el color plata i, etapa a etapa, depurarà més i més les obres, fins arribar a la mínima expressió de la pintura. Lleus escletxes, alguna ratlla de llapis, algun trac-

tament matèric i poc més. L'artista controla els seus impulsos al màxim, i el minimalisme, en alguns moments, arriba a ser absolut. Aquests exercicis el portaran a la geometrització i a l'estructuració de l'obra, principalment en seqüències. El blanc ja ocupa tot el quadre i uns mínims efectes de paper de colors purs, en un collage molt controlat, aniran definint la seva tra-

jectòria posterior. Amb els mínims elements, sense cap referència figurativa, fidel a l'abstracció i, sobretot, fidel a si mateix.

Si fins arribar a aquest punt hem fet un recorregut formal per la seva obra, des de 1959 fins a l'actualitat,

ens quedaria definir quina significació ha tingut Rafael Tur Costa dins l'art del nostre país. Quasi quaranta anys pels camins de l'abstracte i amb una dignitat i una rigorositat, de les quals la present exposició és testimoni, són raons més que suficients per afirmar que Tur Costa és un dels valors més sòlids de la plàstica nascuda a la meitat d'a-

quest segle a les Illes.

En el seu cas, que és el d'un artista que ha exposat a la Península, a Europa i a Amèrica, no podem parlar de falta de ressò. Ara bé, que fins ara els mallorquins no hagin pogut fer un recorregut exhaustiu per la seva obra

—després que aquesta retrospectiva s'hagi exposat al Museu d'Art Contemporani i a la seu de "Sa Nostra" d'Eivissa— és prova de la desconexió que ha existit entre les illes. D'un temps ençà es parla molt d'aquest fet. Iniciatives com aquesta i d'altres ens fan prendre consciència que tots junts som molt més rics.

Les primeres teles de l'artista estan datades del 1959

•••

A partir de 1964, els colors són més clars i lluminosos i els grafismes més espontànies

•••

Rentrée un pic més a les lletres tardor-97

La majoria de les *retrées* que en aquest moment record han estat dures. És com el canvi del que ens queda de les estacions, que sol produir efectes d'hipersensibilitat. Els que coneixem això que la ciència mèdica clas-

sifica amb el senzill nom d'asma, en podríem explicar molt, sobre pell i respiració. Superfície i aire que al capdavant són fondàries. Com el lector càustic, podria dir amb la pitjor intenció que sempre és la millor, cal anar

per feina i deixar-se de cabòries. Aquest informador-lector, amb els dos substantius ben aferrats, té una no catastròfica invasió de llibres que li desperten aquest desig apassionat que anomenam llegiguera. Per això només ha tengut una solució per intentar fer-se gust: tocar els llibres i tastar-los amb exercicis suculents de jocs de lectura.

Jocs de lectura (I)

Baratar els llenguatges verdals i entranyals de Jaume Santandreu a *El sexe del profeta* (Lleonard Muntaner editor) amb les visions d'un cosmopolita dels gèneres com Sergio Pitol a *El arte de la fuga* (editorial Anagrama). Anar després cap a les estampes plenes de sabor i color de Gerald Durrell, que ens conta la família, la vida i els seus nombrosos animals a Corfú en el llibre *El jardí dels déus* (editorial Proa), per aterrar en els sòlids fonaments conceptuals que Antoni Marí planta per aixecar el savi casal per pensar-hi dues-centes seixanta planes anomenat *L'home de geni* (Edicions 62). I per refrescar-me les idees, i mai tan ben expressat, em llanç al safareig de fragments de mil i un autors que seleccionà Adolfo Bioy Casares i titulà *De jardines ajenos* (Tusquets Editores).

Jocs de lectura (II)

Víctor Gayà és el catalitzador d'aquesta apassionant, fonda, narcisística, entranyable, dura feina de despullament verbal *heavy metal* que fa Jaume Santandreu davant el lector que el mira: *El sexe del profeta* (Lleonard Muntaner editor) és una barreja de François Mauriac i Georges Bernanos per un cantó i de Douglas Sirk i Molokai per l'altre. Ja veieu quins components tan variats i forts, com la novel·la catòlica francesa

de denúncia d'entreguerres i el mestre del melodrama hollywoodenc que venia d'Alemanya amb aquella pel·lícula de postguerra sobre leprosos de Cifesa.

Aparador

Dels sis nous títols que han sortit a la col·lecció «Clàssics Moderns» d'editorial Proa, que us volia anunciar en bloc, perquè són un ventall engrescador, em conformaré anunciant-ne els que ja he llegit sencers: *El jardí dels déus*, de Gerald Durrell, aquelles entretengudes experiències d'aquest recol·lector d'animals per a zoològics que ens broda la seva divertida infantesa a Corfú, on habità amb la seva família i animals tan diversos com els lirons, els mussols, les vaques, els cabrits i més; i *La filla d'Homer*, de Robert Graves, on el nostre deienenc de Wimbledon ens conta a la seva manera i

amb la gràcia i l'entreteniment d'un ver poeta, un fragment de l'Odissea: la història de les aventures i desventures de la princesa siciliana Nausica, que fa front a qualsevol thriller de Tarantino o manga de ciència-ficció. Els altres quatre llibres són de dos grans i ben diferents professionals de la ciència-ficció: Isaac Asimov (*Fins i tot els déus i Fundació i imperi*) i Ursula L. Le Guin (*Les dotze direccions del vent* i *La mà esquerra de la foscor*). Pere Perelló guanyà el premi Bernat Vidal i Tomàs de 1997 amb el llibre *Carasses*: m'han fet molta de companyia les seves frases poema,

que són grafitis que et desembañen dels grans mots i de la vulgaritat lingüística de la vida quotidiana i et fan pensar. Una reflexió sobre les diferents castes de solitud que pot viure l'home és el que fa amb quaranta-nou poemes el poeta viu més llegit en l'actualitat, Martí Pol, i que vaig conèixer aquesta primavera: respon de la seva obra amb la vida. Lluís Maria Todó és un excel·lent traductor dels clàssics francesos que ha escrit dues novel·les de les quals recoman *El jardí del mentider* (on surten un parell de personatges mallorquins reals): ara acaba de treure *L'adoració perpètua* (editorial Columna), que presenta com una història d'amor i desamor entre dos personatges. L'autora

d'*El violí d'Auschwitz* (d'aquesta narració de l'holocaust dels jueus, se n'han venut més de 50.000 exemplars, i s'ha traduït al gallec, al castellà, a l'alemany i a l'italià), excel·lent traductora de poetes clàssics grecs, acaba de publicar *Quadern d'aram* (editorial Columna), on narra el genocidi del poble armeni des de 1914 a 1916. Pas un gust de no dir llegint l'acuradíssima traducció de Jordi Llovet de *Caïn* (editorial Quaderns Crema) de Lord Byron: una tragèdia romàntica d'argument moderníssim, com és l'aparició del mal i de la mort que es representa a través d'una debat teològic i ben intel·lectual per demanar-se qui és el responsable d'aquest humà desastre.

El gust de vorejar les fronteres dels gèneres

Les autobiogràfiques paraules del mexicà Sergio Pitol (aquesta joia calidoscòpica que és *El arte de la fuga*, publicat a l'editorial Anagrama) és un dels muntatges de lletres que em fan penjar-me en el llibre fins que et tems que ja s'ha fet de nit i comença a caure un poc de serena salinosa i iodada. He quedat molt fascinant en la primera espigolada d'aquest calidoscopi de l'aimat Pitol (que vaig conèixer en aquells llibres argentats de l'editorial Tusquets de la col·lecció «Los Heterodoxos», dirigida per ell); és un mostrari d'històries que juguen a ser qualsevol gènere. El llibre esdevé permanent joc verbal: el dietari es torna rigorós assaig i aquest, a la plana següent, es transforma en el relat d'un lector hedonista que viatja a través de qualsevol frontera dels territoris aventurers de les lletres. Em va emocionar el *Diario de Escudillers*, perquè els referents del barri en l'època que ell hi va viure —el seixanta-nou— em resulten entranyables i familiars i em duen oratges d'aquell diari exercici de llibertat que fou; vaig somriure amb l'admiració i fervor que té per l'escriptura d'Antonio Tabucchi, al qual dedica planes plenes de sentiment i humor que coincideixen amb la meua filia per l'autor d'aquesta darrera novel·la policíaca ben plantejada, feta i resolta que es titula *El cap perdut de Da-*

mascono Monteiro (que ha sortit publicada en català a Edicions 62 i en castellà a Anagrama en correctes traduccions; l'original italià és de l'editorial Feltrinelli, i hi ha un Picasso a la coberta; crec que aquest Tabucchi de Porto és la tercera vegada que el recoman); em pega un cop d'arc voltaic als ulls de frases: «*Para el escritor el lenguaje lo es todo. Aun la forma, la estructura y todos los componentes de un relato, trama, personajes, tonalidades, gestualidad, revelación o profecía, son producto del lenguaje. Será siempre el lenguaje quien anuncie los caminos a seguir. Robert Graves decía que la obligación primordial del escritor consiste en trabajar, sin concederse tregua, en, desde, con y sobre la palabra*»; no fas, lector, un bell uf! i sents que respire més bé després d'haver desbloquejat un parell de regions neuronals?: l'escriptura musical de Sergio Pitol és com un verí que actua a petites dosis. Cal llegir-lo com s'assaboreixen aquestes figues coll de dama clivellades amb una gota de mel al centre. Hi ha una intel·ligència contada a través dels camins del propis sabers (els llibres que has llegit, els quadres que has vist, les músiques que has escoltat, els amics que has tengut, els amors, la infantesa i la família) que li fa dir aquest «*todo está en todo*» que és una clau reveladora.

de novetats

TENDÈNCIES

Biel Mesquida

Spielberg dirigeix Tom Hanks

Saving private Ryan és el títol de la pel·lícula que ha començat a rodar Tom Hanks a les ordres d'Steven Spielberg. És la primera vegada que el famós actor treballa amb el director de *El mundo perdido*, un dels gran fenòmens taquillers d'aquest darrer estiu. El

dues vegades guanyador de l'Oscar es transforma en un capità de l'exercit nordamericà al fron d'una arriscada missió que coincidirà amb el mític desembarc de Normandia. Ell i els seus homes cerquen introduir-se a les línies enemigues per trobar un aviadador capturat a l'euro-

pa dominada per l'exercit alemany. Abans de l'estrena de *Saving private Ryan*, Spielberg arribarà a les nostres cartelleres amb una altra realització, *Amistad*, drama històric que tracta un tema especialment delicat per a la societat nord-americana, l'esclavatge.

Tom Hanks.

Kenneth Brannagh, el nou Woody Allen

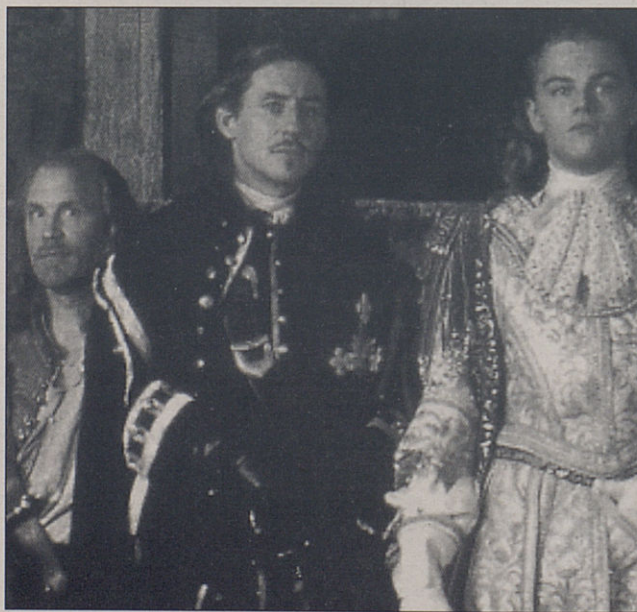
Per a la seva propera pel·lícula, l'imparable Woody Allen comptarà amb tres dels actors més sol·licitats dels darrers temps: Kenneth Brannagh, Leonardo Di Caprio i Drew Barrimore, actriu que ja ha viscut l'experiència de treballar amb Allen a *Todos dicen I love you*. Abans Brannagh donarà vida a un metge que es fa càrrec d'una jove afectada per una estranya malaltia a *The theory of flight*, un drama romàntic que compta amb la presència d'Helena Bonham-Carter, l'actual companya sentimental del director de *Hamlet* i *Mucho ruido y pocas nueces*.

Els mosqueters de Dumas ajuden Leonardo Di Caprio

Guanyador d'un Oscar pel guió de *Braveheart*, Randall Wallace debuta com a director d'una nova adaptació fílmica de *El hombre de la máscara de hierro*, la clàssica novel·la d'Alejandro Dumas duita a la pantalla per Douglas Fairbanks l'any 1929. Un repartiment de veritable luxe és el principal al·licient d'una intriga de capa i espasa on els immortals mosqueters d'Artagnan (Gabriel Byrne), Porthos (Gerard Depardieu), Aramis (Jeremy Irons) i Athos (John Malkovich), es reuneixen per ajudar Leonardo di Caprio, actor que assumeix el repte d'interpretar dos personatges: el tirànic Lluís XIV i el seu germà bessó, a qui manté privat de llibertat i amb la cara oculta rere una màscara de ferro que impedeix revelar la seva autèntica identitat.

Retrat de família a una gelada nit del 73

Decidit a repetir l'èxit comercial i de crítica obtingut amb el seu anterior treball, *Sentido y sensibilidad*, Ang Lee acaba d'estrenar als Estats Units *The ice storm* cinta que va causar molt bona impressió al darrer festival de Cannes, encara que els membres del jurat se'n varen oblidar a l'hora de confeccionar un palmarès com sempre polèmic. Sigourney Weaver, Kevin Kline, Joan Allen, Elijah Wood i Christina Ricci, són els protagonistes d'una història inspirada en fets reals i ambientada al Connecticut del 73. Durant una gelada nit de novembre, els membres d'una família convencional es veuran enfrontats a la inutilitat de les seves vides. Res no tornarà ésser com abans amb l'arribada del nou dia. *The ice storm* va inaugurar recentment el festival de Nova York.

Fotograma d'*El hombre de la máscara de hierro*.

Santiago Segura.

Santiago Segura dirigeix el seu primer llargmetratge

Es pot dir que aquesta és una pel·lícula familiar. «Farà oi per igual a petits i grans». Amb aquestes paraules presentava l'actor Santiago Segura el seu primer llargmetratge, *Torrente, el brazo tonto de la ley*, comèdia policial plena d'al·licients: un argument d'allò més embogit entorn un policia feixista, masclista, alcohòlic i de l'Atlètic, el retorn del gran humorista Toni Leblanc i les aparicions especials, entre moltes altres cares conegudes, de Chus Lampreave, Luis Cuenca, Carlos Bardem o Espartaco Santoni, un altre retorn d'infart.

Un altre musical per a Madonna

Reconeguda per primera vegada com una actriu seriosa gràcies a la seva composició al musical d'Alan Parker *Evita*, Madonna torna a un gènere que no acaba d'aixecar el cap amb *Chicago*. Es tracta de l'adaptació del llegendari musical estrenat a Broadway pel desaparegut Bob Fosse. L'actriu Goldie Hawn donarà suport a Madonna en un projecte d'allò més ambiciós que conta les desventures de dues companyes de presó, en un conflictiu centre penitenciari dels anys 30.

Nova pel·lícula de Terry Gilliam

Fear and loading in Las Vegas és el títol de la nova pel·lícula de Terry Gilliam (*12 Monos*, *Brazil*), on Johnny Deep i Benicio del Toro donen vida a dos antiherois que són enviats per un editor a cobrir una cursa de motos al desert. Per intentar escapar-se de l'incessant retronar de notícies sobre vietnam, decideixen vèncer l'absurd mitjançant la incoherència i es fan forts rere totes les substàncies amb poder per alterar la ment. Plens d'energia sintètica, es perden la cursa i viuen una aventura rere l'altra. El repartiment el completen Ellen Barkin, Christina Ricci, Gary Bussey i Glenn Headly.

Cronògraf
automàtic
Ref. 565.2.3
SWISS

KRONOS
Since 1930

Relojería Española
Fundada en 1885

C/ Colón, 12 • Tels. 72 15 63 • 72 43 44
07001 Palma de Mallorca

El Cabernet Merlot de Can Majoral

Els vins de Can Majoral han assolit un nivell elevat: són vins varietals segurs, rigorosos, que mostren la delicadesa d'una vinificació en la qual s'ha tengut esment al més mínim detall. Adscrits a la denominació específica "Vi de la Terra. Pla i Llevant de Mallorca" i al Consell Balear de la Producció Agrícola Eco-

lògica de Balears, són el resultat d'uns vinyets (a Son Reus de Pina) que no han conegut insecticides, pesticides o adobs químics de qualsevol casta. N' Andreu Oliver i n' Antònia Maria Mulet han posat la seva il·lusió amb uns

vins de reserva (12 mesos d'envelliment en bóta de roure) molt aconseguits, amb les varietats Perellada, Moll, Ull de Llebre, Xarel·lo, Cabernet Sauvignon, Merlot, Riesling i Chardonnay. Els vins joves "Butibalausí", no són gens menyspreables. La joia de la corona de Can Majoral és el Cabernet Merlot reserva de 1995. Es tracta d'un gran vi de criança, amb un any dins bóta de roure americà nova. Presenta un color molt cobert. Molt aromàtic, en

boca és molt redó. Magnífica astringència de tanins i polifenols, que permet un bon envelliment en botella. Molt llarg de retrogusts, amb el típic gust de fumet d'aquests vins. És molt adequat per a carns elaborades, però és apte per a tota casta de plats, i pot anar bé amb un pa amb oli o tot sol. Es pot trobar a la Botiga Son Vivot de Palma, a l'Enoteca, al Club del Gourmet d'El Corte Inglés, i a tots els restaurants d'Algaida.

Can Majoral. Carrer des Campet, s/n. 07210 Algaida. Tel. 125516.

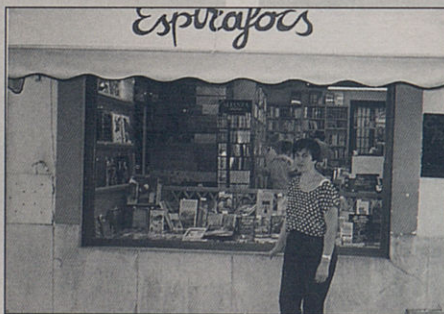
Criar una llibreria amb l'amor d'un fill

Just en entrar a Espirafocs, devora l'estació del tren d'Inca, es capta que s'està a una llibreria amb molta personalitat, que no va al darrere de cap de les millors de Mallorca. Es va inaugurar fa 17 anys, amb la intenció de cobrir un buit. Espirafocs té un bon seguiment de les novetats de qualitat i de la producció en català, un servei de comanda eficient, i bones seccions de guies de viatge, narrativa i lingüística, i tot allò que cal tenir a un establiment llibreter de les seves característiques.

La botiga està dividida en dues sales, i a la de darrera hi ha la secció infantil i de regals. S'hi poden trobar joguets didàctics i jocs de fusta: "Allò que no surt a la TV" ens diu la seva propietària, Paula Valriu. Té un bon assortiment de productes de paper i d'escriptura, per exemple s'hi poden comprar els excel·lents quaderns "Super Conquerant" del grup francès Hamelin.

Na Paula, que ha lluitat amb tota la seva força per fer d'Espirafocs el que és, del que està més orgullosa és dels clients. Són sobretot d'Inca, però també de tota la comarca. En anar a Inca no passeu de Illes, aturar-se a Espirafocs s'ho paga.

Espirafocs. Carrer del bisbe Llopart, 127. 07300 Inca. Tel i Fax: 50 25 35.

El tracte familiar de Can Puceta

A ses Ollerries, dins el municipi de Santa Eugènia, hi ha un magnífic restaurant. Fa nou anys que tres germans taujans, emprenedors i imaginatius, na Jesús, n'Aina i en Vicenç l'obriren en un moment d'inspiració. Aprofitaren una antiga propietat familiar, Can Puceta, just a la vora de la carretera vella de Sineu. Un lloc acollidor, xemeneia a l'hivern i un jardinet de gespa i arbres per prendre la fresca a l'estiu.

La carta de Can Puceta mostra el seu esperit de renovació, de fer una cuina casolana, mallorquina i internacional, des del bon gust, i a uns preus molt raonables. Els plats es van canviant segons les estacions, en remarcariem el filet amb salsa de poma, el conill estofat amb alls, el llom farcit de carn amb fruites, i a l'hivern el tumbet, l'arròs brut i les albergínies farcides. Cada cap de setmana hi ha un suggeriment de na Jesús, la cuinera. Entre les darreries, es pot esmentar el mus de pinya natural i el púding d'ametlla.

Gran assortiment de vins de Mallorca: Franja Roja, Jaume Mesquida, Jaume de Puntiró, Santa Caterina, Ribes, Oliver de Petra. A Can Puceta pensen que el vi de la casa no ha d'esser vi de barral.

Restaurant Can Puceta. Carretera Vella de Sineu, km. 15,30. 07142 Santa Eugènia. Tel. 144158.

ORQUESTRA SIMFÒNICA DE BALEARS «CIUTAT DE PALMA»

T
E
M
P
O
R
A
D
A

1
9
9
7
-
9
8

DATA	DIRECTOR	SOLISTES	PROGRAMA	Els concerts comencen tots a les 20:45 h.
CONCERT 1 16-10-97	SALVADOR BROTONS	LLUÍS CLARET violoncel	TXAIKOVSKI TXAIKOVSKI TXAIKOVSKI	Fatum Variacions sobre un tema rococó Simfonia núm. 5
CONCERT 2 30-10-97	CHRISTOPH STEPP		SCHUBERT BRAHMS BIZET	Simfonia núm. 8 «Incompleta» Obertura Acadèmica L'Arlésienne «Suite»
CONCERT 3 13-11-97	SALVADOR BROTONS	RAMON COLL piano	BRITTEN RAKHMANINOV V. WILLIAMS	Simple Symphony Rapsòdia sobre un tema de Paganini Simfonia núm. 5
CONCERT 4 11-12-97	SALVADOR BROTONS	MANUEL GUILLEM violí	B. ARTIGUES BRUCH XOSTAKOVITX	Kundalini Concert núm. 1 per a violí i orq. en Sol menor Simfonia núm. 1 en Fa major (Op. 10)
CONCERT 5 18-12-97	VLADIMIR ZIVA	ELEONORA TEPLUKHINA piano	GLINKA RAKHMANINOFF TANEIEV	Obertura «Russlan i Ludmilla» Concert per a piano i orq. núm. 3 Op. 30 Simfonia núm. 4 Op. 12 en Do menor
CONCERT 6 15-01-98	SALVADOR BROTONS	CAPELLA DAVIDICA DE CIUTADELLA Gabriel Barceló (director), Carme Hernández (soprano), Lluís Vilamajó (tenor), Ismael Pons (baríton)	FAURÉ GOUNOD FRANK DEBUSSY	Suite de Pelléas et Mélisande Gallia Psalm 150 L'Enfant prodigue
CONCERT 7 29-01-98	SALVADOR BROTONS	GABRIEL ESTARELLAS guitarra	JOAQUIM SERRA GARCIA ABRIL ZAMACOIS GRANADOS	Dues estampes simfòniques Concert Aguediano per a guitarra i orq. La Segà Cinc peces sobre cants populars espanyols
CONCERT 8 05-02-98	SALVADOR BROTONS	JOAN RODRÍGUEZ oboè	HAYDN MOZART MENDELSSOHN	Simfonia núm. 44 «Fúnebre» Concert per a oboè i orq. en Do major Simfonia núm. 3 «Escocesa» en Do major
CONCERT 9 19-02-98	PHILIPPE BENDER	EMILE NAOUMOFF piano	DEBUSSY RAVEL RAVEL RAVEL ROUSSEL	Prélude à l'après-midi d'un faune La Valse Concert per a piano en Sol major Concert per a la mà esquerra per a piano i orq. Bacchus et Ariane (2a. Suite)
CONCERT 10 05-03-98	LASZLO KOVACS	SERGEI KALJANOV violoncel	HAYDN WEINER KODALY	Concert per a violoncel en Do major Suite per a orquestra i temes hongaresos Danses de Galanta
CONCERT 11 08-04-98	CARLES PONSETI	COR STUDIUM	BEETHOVEN CHERUBINI	Simfonia núm. 2 en Re major Rèquiem en Do menor
CONCERT 12 23-04-98	MURRAY SINDLIN	JOSEP F. PALOU flauta	REINEKE SIBELIUS	Concert per a flauta i orquestra Simfonia núm. 5
CONCERT 13 30-04-98	SALVADOR BROTONS	JOSEP M. COLOM piano	COPLAND BARBER GERSHWIN H. HANSON BERNSTEIN	An outdoor overture Essay núm. 1 Rhapsody in Blue Merry Mount, Suite Selecció de West Side Story
CONCERT 14 07-05-98	SALVADOR BROTONS	CRISTINE MEADOWS mezzo-soprano CORAL UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS Joan Company (director)	ELGAR PROKOFIEV	Sea Pictures Ivan el Terrible

PREUS I VENDA D'ABONAMENTS

Els preus de les localitats seran de 3.000 PTA • Localitat carnet d'estudiant (*): 500 PTA.
Abonaments pels 14 concerts: 25.000 PTA • Abonament carnet d'estudiant (*): 7.000 PTA.
Sistemes de pagament: a les taquilles de l'Auditori • a les oficines de la FPBM.
Per a més informació, crida a la Fundació Pública de les Illes Balears per a la Música,
c/ Vicenç-Joan Rosselló, 22-B, 07013 Palma. Tel. 28 75 65. (*) A la FPBM.

Recorda

a la
FEINA
sempre
ALERTA

GOVERN BALEAR
Conselleria de Treball i Formació
Direcció General de Treball

Complir les normes de
seguretat i vigilar la salut,
evita accidents i millora
el rendiment laboral.
No ho dubtis, la teva
seguretat, la teva salut,
és el teu més gran tresor.